



YMPÄRISTÖTAIDE ASUINALUEILLA

**Asukkaiden ja taiteilijoiden kokemuksia ympäristötaiteesta
Helsingin Arabianrannassa**

Tampereen ammattikorkeakoulu
Taiteen koulutusohjelman
tutkielma
AMK-täydentäjät / 04sataide
Kevät 2006
Milja Halmkrona

OPINNÄYTETIIVISTELMÄ

Osasto Taide ja viestintä / Kuvataide	Erikoistumisala Kuvataiteilija AMK, ympäristötaide
Tekijä Milja Halmkrona	
Työn nimi Ympäristötaide asuinalueilla	
Lopputyön laji Tutkielma	
Työn valmistumisaika Kesäkuu 2006	Sivumäärä 26 (ja lisäksi liitteet)
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tuon osani ympäristötaiteen ja ympäristöestetiikan ympärillä käytävään keskusteluun keskittymällä pohtimaan ympäristötaiteen luonnetta ja hyödyllisyyttä nimenomaan asuinalueilla. Päätin selvittää, onko taiteilijoilla ja asukkailla näkemuseroja siitä, miten taiteen tekeminen asuinalueille on onnistunut. Tapausesimerkkinä käytin Helsingin Arabianrannan aluetta. En näe mielekkäänä suunnitella erillään asuin ympäristön toiminnallista, sosiaalista ja esteettistä puolta. Tekemällä muutoksia fyysiseen ympäristöön vaikutetaan myös henkisen ja sosiaalisen tilan ominaisuuksiin. Postmodernin ajattelun mukaan voimme pohtia, miten ympäristö vaikuttaa meihin ihmisiin. Voidaan myös ajatella, että paikka yhdessä taiteilijan kanssa ei aina synnytä taideteosta, vaan taiteilijan tekemä taideteos voi yhtä hyvin synnyttää paikan. Ympäristömme laatua voidaan parantaa taiteen keinoin merkittävästi. Kyse on arvovalinnoista, poliittisesta tahdosta ja siitä, miten pystymme kehittämään uusia toimintatapoja ja luopumaan vanhoista. Pohdin myös ympäristötaiteen sosiaalista puolta, erityisesti näkyvyyden ja vallan välistä suhdetta.</p> <p>Tutkimusmateriaaliani olivat Arabianrannan alueen asukkaiden haastattelut, joissa kysyin, millaista iloa tai hyötyä taideteoksista on asuinalueella ollut sekä Arabianrannan projekteissa olleiden taiteilijoiden haastattelut, joissa pyysin heitä arvioimaan itse miten heidän teoksensa ovat onnistuneet. Lisäksi kysyin molemmilta ryhmillä, millaiset asiat heidän mielestään vaikuttavat asuinalueiden viihtyisyyteen. Tarkastelin tutkimusmateriaalia lähinnä esteettiseltä ja sosiaaliselta kannalta, ja pyrin löytämään siitä ideoita asuin ympäristöjen kehittämiseen. Kirjallisina lähteinä käytin ympäristötaiteen, asumisen ja ympäristöestetiikan alojen kirjallisuutta. Aluksi määrittelin aiheeseen liittyviä käsitteitä. Sitten esittelin asukkaiden ja taiteilijoiden haastattelut, analysoin saamani vastaukset tulkitsemalla niitä omista konteksteistaan käsin ja lopuksi vertailin niitä keskenään.</p> <p>Sekä asukkaat että taiteilijat pitivät Arabianrannan teoksia onnistuneina. Molemmat ryhmät olivat sitä mieltä, että taide on onnistuttu tuomaan Arabianrannassa osaksi arkea. Osa teoksista on saanut elävän roolin osana kaupunkitilan toimintaa siitä huolimatta, että alueen taide on melko hillittyä. Taidetta tulisi suunnitella asuinalueille muun ympäristösuunnittelun yhteydessä. Huonoa suunnittelua ei voida korjata taiteella. Asukkaat kokivat, että taide piristää aluetta. Parhaiten muistettiin oman pihan teokset. Taiteen tärkeimpiä ansioita näyttävät olevan yhteisöllisyyden vahvistaminen luomalla suvaitsevaista, luovaa ja rentoa ilmapiiriä, paikkojen yksilöiminen tunnistettaviksi massatuotannon vastakohtana ja erilaisten merkitysten tuominen ihmisten ulottuville sekä näiden kautta ihmisten kiinnittyminen alueelle. Teokset tulevat yleensä asukkaille läheisiksi kokemuksen kautta, ei analyysin tai tiedon. Monimerkityksistä teosta jokainen voi tulkita omista lähtökohdistaan. Taideteoksen lopullinen muoto voi olla hyvin lähellä asukkaiden toiveita, vaikka taiteilijan lähtökohdat olisivat hyvinkin erilaiset. Tutkimukseni hämmästyttävän huomio oli, että asukkaat halusivat pitää huolta alueen teoksista. Vastaavaa kiintymystä ei synny massatuotantona tehtyihin kadunkalusteisiin. Taideteoksista ollaan ylpeitä. Sekä taiteilijat että asukkaat arvostivat paljon sekä yhteisöllisyyttä että yksityisyyttä. Yksityisyyden asteen säätelyyn vaikuttaville ratkaisulle tulee siis tulevaisuudessa olemaan kysyntää.</p>	
Aineisto Helsingin Arabianrannan asukkaiden ja alueelle teoksia tehneiden taiteilijoiden haastattelut	
Asiasanat ympäristötaide, julkinen taide, asuinalue, ympäristö, asuminen, paikka, viihtyisyys, arabianranta	
Säilytyspaikka Tampereen ammattikorkeakoulun kirjasto, Taide ja viestintä	
Muita tietoja	

THESIS		SUMMARY	
Department Fine Art Programme		Area of specialisation Environmental Art	
Author Milja Halmkrona			
Title Public art on residential areas			
Sort of Final Thesis (Written / Project / Portfolio) Written			
Date June 2006		Number of pages 26 (+ attachments)	
<p>Summary:</p> <p>I will bring my contribution to the conversation around environmental art and environmental aesthetics by concentrating/focusing to deliberate the nature and use of environmental art particularly on residential areas. I decided to figure out, whether the artists and the inhabitants have differences of opinions or not on how successful bringing art to residential areas has been. As a case, I took the Arabianranta area in Helsinki. I don't consider it to be meaningful to plan separately the functional, social and aesthetic dimensions of the residential environment. By making changes in physical environment we can also affect on mental and social attributes of the space. According to the post modern way of thinking, we may consider, how the environment affects on us. It can also be considered, that the place with the artist doesn't always make a work of art, but as well, the art work made by an artist can create a place. The quality of our environment can be enormously improved by means of art. This is the case of choosing values, political will and, about how we are able to produce new ways of action and give up the old ones. I also deliberate the social dimension of environmental art, especially the relation between visibility and power.</p> <p>As research material, I used the interviews of the inhabitants of the Arabianranta area, and the interviews of the artists who have made works of arts to the area. From the inhabitants I asked, of what kind of pleasure and use the works of art on the area have been to them. I asked the artists to estimate, how their works of art had succeeded. I also asked both groups, what kind of things affect on the cosynes of a residential area. I examined the research material mainly from an aesthetic and social viewpoint, and I tried to find ideas how to develop residential areas. As sources of information I used the literature with discussion of environmental art, housing and environmental aesthetics. At first, I defined the concepts related to the topic. Then I introduced the interviews of the artists and of the inhabitants, analyzed the answers I got by interpreting them from their own contexts, and finally, I compared them with each other.</p> <p>Both the inhabitants and the artists considered the works of art of Arabianranta to be successful. Both groups were of that opinion the art has become a part of everyday life in Arabianranta. Some of the works of art have taken a vivid role as a part of the activities of city space, even so that the art on the area is quite discreet. Art should be planned on the residential areas in close connection with other environmental planning. Bad planning can not be fixed with art. The inhabitants experienced, that art brightens up the area. The inhabitants knew best the art works on their own yards. The most important credits of art seem to be the intensification of the communality by creating a tolerant, creative and relaxed atmosphere, individualizing places to be identifiable (as a contrast to mass production) and bringing new kinds of meanings to residential environments and consequently increases the inhabitants' adhesion to the residential areas. The works of art become usually close to the inhabitants through experience, not through analysis or information. An ambiguous work of art can be interpreted from many different foundations. The final shape of the work of art can be very close to the hopes of the inhabitants, even if the starting points of the artist were very different. The most amazing notice of my research was that the inhabitants wanted to take care of the art works on the area. Such devotion won't develop to mass-produced articles. The inhabitants are proud of the art works. Both the artists and the inhabitants valued a lot both communality and privacy. So, there will be demand for solutions for adjusting the degree of privacy.</p>			
Material (e.g. audio / video tape, photographs, slides, paintings, statues...) The interviews of the inhabitants and the artists (who have made works of art to the area) of the Arabianranta residential area in Helsinki			
Key words environmental art, public art, residential area, environment, housing, dwelling, residence, place, position, locus, arabianranta, enjoy			
Filing The library of Tampere Polytechnic (Art and Communication)			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KESKEISET KÄSITTEET JA NIIDEN MÄÄRITTELYÄ SEKÄ KESKEISET KYSYMYKSET	8
2.1 Ympäristötaide – haastava määriteltävä	8
2.2 Ympäristötaiteen kaava – asemakaavan pikkusisko?	11
2.3 Asuminen	12
2.4 Paikka ja tila	13
2.5 Ympäristö	14
3. AINEISTO: HAASTATTELUT	15
4. HAASTATTELUJEN TULOKSET (LIITTEENÄ) JA TULOSTEN ANALYSOINTI	15
4.1 Viihtyisyys: taiteilijat arvostivat virikkeellisyyttä – asukkaat luontoa ja liikenneyhteyksiä	16
4.2 Häiriötekijät	17
4.3 Ovatko asukkaat huomanneet taidetta?	17
4.4 Mikä on suomalaisten mielestä kaunista?	20
5. ASUKKAIDEN JA TAITEILIJOIDEN MIELIPITEITÄ TEOSTEN ONNISTUMISESTA	20
5.1 Asukkaiden ja taiteilijan mielipiteet teoksesta A	21
5.2 Taiteilijoiden ja asukkaiden kommentit muista Arabianrannan taideteoksista	22
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	26

LÄHTEET 29

LIITTEET 31

1 Johdanto

Väitän, että rakennettu ympäristö – siinä missä muukin ympäristö – vaikuttaa mielialoihimme ja minäkuvaamme. Modernille hahmottamistavalle on ollut tyypillistä ajattelu, jossa pintailmiöt nähdään lähinnä oireina ja ne ovat aina lähtöisin jostakin syvemmästä perustasta. Ihminen voi vaikuttaa ympäristöönsä esimerkiksi rakentamalla – ennen vanhaan myös viljelemällä. Rakennusalan ammattilaisten ideat määräävät miten asuinalueet toteutetaan. Kaavoittajat uskovat tietävänsä, mitä ihmiset tarvitsevat, ja rakennuttajat uskovat tietävänsä, mitä ihmiset haluavat.

Postmoderni asenne on määriteltävissä esimerkiksi kiinnostukseksi nimenomaan pintailmiöihin ja kerroksiin, joiden alle perusta kätkeytyy, eikä siinä arvoteta perustaa sen korkeammalle kuin pintaakaan. (Pulkkinen 1998, 46) Postmodernin ajattelun mukaan voimme pohtia ihmisen ja ympäristön suhdetta yhtä hyvin toisin päin – miten ympäristö muokkaa meitä? Kun ihminen elinympäristönsä muuttuessa laadukkaammaksi alkaa arvostaa sitä enemmän, alkaako hän vähitellen arvostaa myös itseään enemmän? Uskon, että näin on, koska ihminen alitajuisella tasolla samastaa itsensä ympäristöön – kyse on siis samantapaisesta ilmiöstä kuin se, että ihmisen arvostaessa kumppaniaan myös hänen omanarvontuntonsa nousee. Postmodernista näkökulmasta voidaan myös ajatella, että paikka (yhdessä taiteilijan kanssa) ei aina synnytä taideteosta, vaan taiteilijan tekemä taideteos voi yhtä hyvin synnyttää paikan.

Ympäristösuhdetta emme voi sanoa irti. Kokemamme ympäristöt on mielessämme lastattu täyteen muistoja, assosiaatioita ja tuntemuksia (Lehtimäki 1993) eli mieleemme liittyy ympäristöön monin tavoin. Ympäristöt säilyvät muistoissamme erilaisina paikkoina. Muistikuvat paikoista muuttuvat vasta kun saamme niistä uusia kokemuksia.

Ympäristömme laatua voidaan parantaa taiteen keinoin todella merkittävästi. Kyse on enemmän arvovalinnoista ja poliittisesta tahdosta kuin rahasta – eli miten pystymme kehittämään uusia toimintatapoja ja luopumaan vanhoista? Erityisen tärkeää on lisätä rakennetun ympäristön monimuotoisuutta, sillä yksipuolinen

ympäristö ohjaa ihmisiä konventionaaliseen ajatteluun, ei luovuuteen. Monimuotoinen ympäristö taas aktivoi, tarjoaa virikkeitä ja inspiroi luovaan ajatteluun, houkuttelee osallistumaan sekä tuo lisää merkityksiä ihmisten arkeen. Tekemällä muutoksia fyysiseen ympäristöön voidaan vaikuttaa myös henkisen tilan ominaisuuksiin, kuten vaikkapa sen viihtyisyyteen sekä yhteisöllisyyden ja suvaitsevaisuuden kehittymiseen tilassa olevien ihmisten kesken. Taideteos voi myös tarjota uuden tavan katsoa paikkaa tai tuoda jonkin paikan erityispiirteen esiin uudella tavalla.

Ympäristötaiteen sosiaalinen puoli, erityisesti ihmisen ja paikan identiteettien suhde sekä niiden suhde valtaan, on kiinnostava. Esimerkiksi Helsingissä lähes kaikki käyttökelpoinen ”kaupunkipinta” on tällä hetkellä muutaman mainostoimiston hallussa. Käynnissä onkin parhaillaan kiivas keskustelu siitä, kenellä on oikeus käyttää näkyvyyttä, eli valtaa – ja voidaanko demokratiassa hyväksyä, että se ostetaan rahalla. Ja jos ei voida, niin mikä valitaan sen myöntämisperusteeksi.

Haluan tuoda osani ympäristötaiteen ja ympäristöestetiikan ympärillä käytävään keskusteluun keskittymällä pohtimaan ympäristötaiteen luonnetta ja hyötyä nimenomaan asuinalueilla. Liitän keskusteluun myös asumisen tulevaisuuden pohtimisen, koska haluan liittää asumisympäristön (pihat, kadut, korttelit) osaksi asumisen kokonaisuutta. En näe mielekkäänä suunnitella täysin erillään asuntoja ja niiden ympäristöjä, saati sitten niiden fyysistä, sosiaalista ja sisällöllistä puolta.

Tutkimusmateriaaliani ovat Arabianrannan alueen asukkaiden haastattelut, joissa kysyin, millaista iloa tai hyötyä taideteoksista on asuinalueella ollut, ja onko teokset koettu onnistuneiksi, sekä Arabianrannan projekteissa olleiden taiteilijoiden haastattelut, joissa kysyin, mitä tavoitteita taiteilijoilla oli teostensa suhteen, ja onko lopputulos heidän mielestään onnistunut. Lisäksi kysyin molemmilta ryhmiltä, millaiset asiat heidän mielestään vaikuttavat asuinalueiden viihtyisyyteen. Tarkastelen tutkimusmateriaalia lähinnä esteettiseltä ja sosiaaliselta kannalta, ja pyrin löytämään siitä ideoita asuinympäristöjen kehittämiseen. Kirjallisina lähteinä käytän ympäristötaiteen, asumisen ja ympäristöestetiikan alan kirjallisuutta.

Aluksi määrittelen aiheeseen läheisesti liittyviä käsitteitä, ja kerron mihin suuntaan asumisen tulevaisuuden tutkijat ajattelevat asumisen Suomessa kehittyvän. Ehdotan myös lyhyesti, miten ympäristötaiteen keinoin voitaisiin vaikuttaa näihin asioihin. Sitten esittelen Arabianrannan alueen asukkaiden ja taiteilijoiden haastattelut, analysoin saamani vastaukset ja vertailen niitä keskenään. Teen tuloksista johtopäätökset tulkitsemalla niitä omista konteksteistaan käsin sekä loppuyhteenvedon, jossa esitän myös tulosten pohjalta joitain kehitysehdotuksia ympäristötaiteen rooliin asuinalueilla.

2 Keskeiset käsitteet ja niiden määrittelyä sekä keskeiset kysymykset

2.1 Ympäristötaide – haastava määriteltävä

Ympäristötaiteesta puhuessani tarkoitan ympäristötaidetta laajasti, ja sisällytän käsitteeseen myös kaikki ne teokset, joista puhutaan julkisena taiteena. Ympäristötaiteen säätiön [www-sivuilta](http://www.sivuilta) lainaamani määritelmä kuuluu:

”Ympäristötaideteoksille ei ole olemassa yhtenäistä, valmista kaavaa. Ympäristötaideteokset käyttävät laajasti erilaisia taiteen tekemisen keinoja ja menetelmiä, muotoja ja materiaaleja.

Ympäristötaideteoksella on jokin syy olla siinä ympäristössä missä se on. Teos toimii ja syntyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä ja joskus myös katsojan/kokijan kanssa. Teos muokkaa omaa ympäristöään muuttamalla tai merkitsemällä tilan paikaksi. Teoksen ja tilan rajat voivat olla epätarkkoja ja epäselviä.

Ympäristötaideteoksille on ominaista muutos. Muutos voi olla ajallisesti hidas tai nopea, hallittu tai hallitsematon - materiaalista ja esitystavasta riippuen. Ympäristötaideteos voi jo lähtökohtaisesti olla väliaikainen ja

tilapäinen; veistoksellisen, kolmiulotteisen objektin lisäksi teos voi olla myös teko tai tapahtuma.

Yleensä teoksiin liittyy myöskin julkisuus siten, että ne ovat fyysisesti kenen tahansa savutettavissa. Julkisuus voi kuitenkin olla rajoittunutta: teos voi sijaita puolijulkisessa sisätilassa, saavuttamattomassa paikassa tai syntyä vain tekijälle itselleen.

Ympäristötaide-käsitteestä on muodostunut monenlaisten taideilmiöiden yhteinen nimittäjä. Se voidaan osittaa erilaisiksi rinnakkais- ja alakäsitteiksi ja taiteenlajeiksi kuten maataide, kaupunkitaide, tilataide, yhteisötaide, paikkasidonnainen taide, julkinen taide, tietäide, prosessitaide. Sama teos voi näkökulman vaihdolla tulla määritellyksi useaankin eri lajiin - mikä sinänsä on teoksen kannalta harvemmin oleellista.

Sanakirjoissa ja puhekielessä ympäristötaiteeksi yleistetään kaikki rakennettuun tai luonnonympäristöön sekä julkisiin tiloihin tehdyt teokset. Tällöin määritellään kuitenkin vain taiteen esityspaikkaa. Maisema- ja ympäristösuunnittelu sekä laajemmat rakennustaiteelliset kokonaisuudet ovat nekin jo käsitteen ulkopuolella - tai päinvastoin, ympäristötaide on parhaimmillaan osa niitä.”

(http://www.yts.fi/ymparistotaide/index_html, 20.4.2006)

Vaikka ympäristötaiteen määrittely on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, niin - Ossi Naukkarisen sanoin – ”ongelma ei ole vakava. Taide nimittäin useimmiten tunnustetaan taiteeksi, vaikka sanallisesti ei osata yleispätevästi sanoa, miksi se on taidetta. Taiteen kanssa osataan toimia ilman määrittelyäkin”. (Naukkarinen 2003, 21)

Ympäristötaiteessa ei ole kyse arkkitehtuuriin puuttumisesta eikä myöskään itsetarkoituksellisesta rakenteellisesta muutoksesta. Tarkoitus on teoksen avulla herättää ja tuoda esiin paikan ”oloisuus” tai henki - merkitysmaailmaa, joka on ehkä jo läsnä, muttei vielä näkyvä. Tätä varten taiteilijalla on käytössään erilaisia

työkaluja, aineellisen tason elementtejä, jotka voivat olla fyysisiä (massa, materiaali) tai ei-fyysisiä (ääni, valo). Yksi tärkeimmistä elementeistä on itse tila - toinen taas taiteilijan idea (aineeton taso) siitä, mitä teos käsittelee tai kommentoi. Lopullinen taideteos kutoutuu aineellisen ja aineettoman tason välille yhdistäen ne monimerkityksiseksi kokonaisuudeksi.

Olen Yrjö Sepänmaan kanssa eri mieltä siitä, ettei itse tila tai ympäristö voisi olla varsinaisen ympäristötaideteoksen osa. Hänen mukaansa ”ympäristöteos edellyttää kontekstia, joka välttämättömyydestään huolimatta ei kuitenkaan ole varsinaisen teoksen osa, vaan vain sen parasiitti” (Sepänmaa 1991, 72). Esitän kuitenkin, että ympäristö tai tila voi olla useammassa roolissa ilman, että yhdestä roolista silti katoaisi mitään – se voi olla taideteoksen osa ja lisäksi samalla kaikkea sitä, mitä se on ennenkin ollut.

Ympäristötaiteen ajatukselliset lähtökohdat ovat paikan merkityskerroksissa, erityisesti oman aikamme, vaikka myös paikan historiasta voi ammentaa sisältöjä – ja erityisen tärkeää on visioda paikan tulevaisuutta. Lähtökohtina voivat toimia myös muut merkityskerrokset, kuten alueen luonto tai paikallisten ihmisten muistot ja kokemukset alueelta sekä paikkaan liittyvät kertomukset. Taiteilija voi luoda visuaalisen vastineen vaikkapa kollektiivisille muistikuville. Joskus taideteos voi tuoda paikkaan aivan uuden asian, ja siten se luo paikan.

Tavoitteena on, että teokset tarjoavat kokemuksia, arvoituksia ja salaisuuksia, jotka johdattavat ehkä jo olemassa olevien tarinoiden löytymiseen (oivaltamiseen) tai uusien keksimiseen (inspiroitumiseen). Joku teos voi olla suorastaan meditatiivinen, ja jonkun toisen ansiot ovat sammaloituneiden ajatuspolkujen vinksauttamisessa uusille urille. Ympäristötaiteella pyritään virkistämään, viihdyttämään, luomaan yhteisöllisyyttä ja tuomaan virikkeitä kaupunkikuvaan kommentoimalla tai korostamalla taiteellisin keinoin paikan merkityskerroksia.

Asuinalueella ympäristötaiteen paikoiksi voidaan ajatella sekä objektit tilassa että tyhjä tila objektien välissä. Ympäristötaideteos voi muodostua fyysisesti lukemattomilla eri tavoilla. Voidaan esimerkiksi ”kehystää” jokin kiinnostava

yksityiskohta (esim. vanha puu tai kiviaita) luonnossa niin, että se saa suuremman huomioarvon. Teoksissa käytetäänkin usein paikalla jo valmiiksi olevia elementtejä tai materiaaleja. Teos voi olla yksittäinen elementti, tai levittäytyä koko kaava-alueelle enemmän tai vähemmän huomattavana. Tilan tai maiseman osuus teokseen vaihtelee paljonkin. Osa teoksista voi olla hyvinkin näkyvillä, osa taas voi vaatia syvällistä ympäristöön tutustumista löytyäkseen – tai olla jopa näkymätön. Joskus teoksissa käytetään aineettomia elementtejä kuten ääntä, valoa tai ilmaa. Teoksilla voi olla hyvin toisistaan poikkeavat elinkaaret - monet teokset on luotu väliaikaisiksi, tai ne muuttuvat ajan kuluessa.

2.2 Ympäristötaiteen kaava – asemakaavan pikkusisko?

Ympäristötaiteen kaava on alunperin Vesa Varrelan YIT:lle hahmottelema tapa käsitellä asuinalueita kokonaisuutena (Vesa Varrelan ja Juha Kostiaisen haastattelu elokuussa 2005). Kuten asemakaavakin, ympäristötaiteen kaava on luotava uudelleen jokaiselle alueelle. Yhteistä asemakaavan kanssa on sekin, että myös ympäristötaiteen kaava koostuu kaava-alueen kartasta (asemapiirroksesta) ja sen selitysosasta. Selitykset tosin ovat pidempiä. Jokaisella alueella on omat erityispiirteensä, kuten historia, maastonmuodot, kasvillisuus, valaistusolot, melu jne. Ensin nämä piirteet kartoitetaan, tutustutaan paikan henkeen sekä konkreettisesti ruohonjuuritasolla että paikan historiaa, luontoa ja lähiympäristön toimintoja tutkien. Tiettyjä yleistäviä sääntöjä kaavan luomiseen voidaan tehdä, mutta ympäristötaiteen kaava käsitteenä on kehittyvä ja siis taipuvainen väistelemään lopullisia määrittelyjä. Tulevaisuuden kysymyksiä on, kuinka mielekästä on luoda kaavoituksen avulla pilkkotuille alueille erillisiä ympäristötaiteen kaavoja.

Ympäristötaiteen kaava kytketään yhdyskuntarakentamisen konseptiin. Teokset muodostuvat lisäämällä maisemaan ja asumisen puitteisiin jotain, joka ajatuksellisesti ja visuaalisesti täydentää paikan ympäristötaideteokseksi. Eri elementtien keskinäiset suhteet muodostavat teoksen. Teos voi olla esimerkiksi kenttä, jolla on sekä taiteellinen että yhteisöllinen funktio – se voi olla yhteisötaideteos, käsitetaideteos tai puhtaasti visuaalinen teos – ja lisäksi tavallinen pallokenttä riippuen siitä missä kontekstissa sitä katsotaan.

Tulevaisuuden yhdyskuntarakentamisen konseptissa eri toiminnot, kuten turvallisuussuunnittelu, estetiikka, logistiikka, infra- ja virkistystoiminnot tukisivat toisiaan saumattomasti. Nykyisten byrokraattisten rakenteiden vallitessa ja byrokraattien viljellessä luovuuden tärkeyttä vain puheissa, tämä on vielä utopiaa. Perinteinen suunnittelijoiden, muotoilijoiden ja taiteilijoiden voimakas jako eri ryhmiin olisi ensin lopetettava, tai ainakin opeteltava arvostamaan toisiaan ja työskentelemään yhdessä – ei erillisissä projekteissa, vaan jatkuvasti.

Teoksen – tai maiseman – muodostavia elementtejä voidaan muotoilla tukemaan yhdyskuntarakentamisen konseptin päämääriä. Näitä elementtejä voivat olla vaikkapa puut, istutukset, kulkuväylät, valaistus, äänimaisema, tuoksut, leikkivälineet, puistonpenkit, muokatut luonnonmateriaalit, oleskelutilat, maastonmuodot, värivalinnat, elementtien muotoilu ja niiden sijoittelu suhteessa toisiinsa. Teokset nivoutuvat orgaanisesti ympäristöönsä siinä määrin kuin se on tarpeellista ja mahdollista. Jotkut teokset taas muodostavat selkeän kontrastin ympäristölle.

2.3 Asuminen

Martin Heideggerin mukaan asuminen on ihmisen ja maailman, ihmisen ja tilan välinen suhde (Heidegger 1971, 157). Se on erityinen, vain ihmiselle annettu mahdollisuus, joka vaatii sekä taitoa rakentaa että kykyä ajatella (Heidegger 1971, 160-161). Uskon, että ajattelun osuus on lähtenyt nousuun pitkän laskun jälkeen. VTT:n ja Future Home Instituten tutkijoiden näkemyksen mukaan tulevaisuuden asumisessa tulee korostumaan arvojen, asenteiden sekä elämäntapojen ja -tyylien merkitys. Tällainen kehitys voi lisätä myös ympäristötaiteen käyttöä asuinalueilla. Tulevaisuuden tutkijat peräävät asumisen holistista suunnittelua (vrt. YIT:n yhdyskuntarakentamisen konsepti), jossa otettaisiin huomioon käyttäjien erilaiset taustat, ikä, sukupuoli, kulttuuri, kyvyt sekä tarkasteltaisiin asumista pitkällä aikavälillä – tarkastelussa olisi mukana sekä menneisyys, nykyhetki että tulevaisuus. (Heinonen jne. 2005, 13) Uskon, että myös ympäristötaiteella on paljon annettavaa holistiseen suunnitteluun, koska suuri osa ympäristötaiteesta käsittelee ihmisen ja ympäristön suhdetta sekä fyysisten ympäristöjen sosiaalisia ulottuvuuksia.

Tutkijoiden asumisen suunnittelun kehittämisehdotuksiin kuului myös konseptikilpailujen järjestäminen, jolloin asuinalue suunniteltaisiin kokonaisuutena eri alojen osaajien (mm. arkkitehtien, suunnittelijoiden, taiteilijoiden, käyttäjä- ja talousosaajien) yhteistyönä. (Heinonen jne. 2005, 19). Näen tässä paljon mahdollisuuksia. Yhteistyö tulee joka tapauksessa kansalaisyhteiskunnan kehittymisen myötä olemaan välttämätöntä.

Tutkijat ovat luetelleet esimerkkejä asumisen muuttuvista tarpeista ja tulevaisuudessa tarvittavista tuotteista. Monien tuotteiden suunnittelussa ja toteutuksessa taiteilijoiden panos olisi mielestäni korvaamaton. Näitä ovat mm. katetut, lämmitetyt jalankulkuväylät, sisäänkäynnin helppous, vanhojen materiaalien uuskäyttö, asukkaiden haltuun ottama katuosuus, puolijulkiset vyöhykkeet, vaihdettavat materiaalit ja materiaalien elinkaarien ottaminen huomioon, vanhojen materiaalien uuskäyttö, joustavat kaavat, valaistus, tunnistettava julkinen ja yksityinen tila, viihtyisä ympäristö sekä stimuloiva ympäristö (Heinonen jne. 2005, 47). Muita alueita, joilla taiteilijat voivat edesauttaa yhteisen näkökulman syntymistä, ovat geneerinen esteettisyys ja hoidetun ympäristön tarve sekä diversiteetin kasvaminen. Lisäksi taiteilijat voivat olla teoksiensa kautta mukana tuomassa paikan identiteettiä esille nostamalla keskusteluun ja tietoisuuteen sen historiallista taustaa ja muita merkityskerroksia. Näin vastataan juurtumisen tarpeeseen. Taiteilijoilla olisi mielestäni antaa panoksensa myös seuraaviin asioihin: yhteisöllisyys, työpajat, mahdollisuus vaikuttaa omaan ympäristöön. Asukkaille voitaisiin esimerkiksi pitää taiteilija- ja insinöörivetoisia oman pihaympäristön kehitystyöpajoja. Taiteilijoiden osaamiselle on käyttöä myös rakennustaiteen lisäämisessä sekä puutarhojen, kävelyreittien ja kattopihojen suunnittelussa ja vuodenaikojen huomioimisessa.

2.4 Paikka ja tila

Kulttuurimaantieteilijä Pauli Tapani Karjalainen määrittelee paikan ympäristöön projisoimiemme suhteiden merkitykselliseksi kokonaisuudeksi (Karjalainen 1997, 231). Hänen mukaansa ajan ja paikan solmukohdassa konstituoituu se, mitä me sanomme minuudeksi, jokaisen ihmisen ainutlaatuiseksi olemiseksi tässä ja nyt.

(Karjalainen 1997, 235) Tähän on helppo yhtyä – olemme juuri sitä, mitä olemme tietyllä hetkellä tietyssä paikassa. Teoreetikot (ensimmäisten joukossa Henri Lefebvre) alkavatkin yleisesti mieltää kaupunkitilan enemmän sosiaalisesti kuin visuaaliseksi ilmiöksi, ja tällainen ajattelu on – vaikkakin hitaasti – siirtymässä arkkitehtuuriinkin. Maurice Merleau-Pontyn ruumiinfenomenologian näkökulmasta nimenomaan kokemus liikkumisesta ja liikkeestä tekee tilan mahdolliseksi. Tilan synnyttää ruumiin välitön kytkös maailmaan. (Merleau-Ponty 1994, 149)

2.5 Ympäristö

Siinä missä Merleau-Ponty painottaa tilan ruumiillista kokemista, Yrjö Sepänmaa painottaa sen havainnointia. Sepänmaan mukaan ympäristöt eivät ole fyysisiä vaan havainnossa olevia paikkoja, joiden luomiseen me osallistumme, ja juuri havaitsemalla me määrittelemme niiden luonteen ja alan (Sepänmaa 1994, 159). Tässä Sepänmaa nojautuu perinteiseen länsimaiseen hengen ja aineen kahtiajakoon, joka ei välttämättä ole olennainen paikan käsitteen määrittämisen kannalta. Hän toteaa myös, että koko ympäristösuhteemme on kulttuuristunut (Sepänmaa 1991, 62) ja pohtii, miten pitkälle ympäristön suunnittelussa voidaan mennä: ”Missä vaiheessa totaalinen muuttuu totalitaariseksi?” (Sepänmaa 1991, 77) Mietin samaa sekä koko kaupunkitilan kannalta että asuinalueiden omaksi kokemisen ja juurtumisen kannalta – olen sitä mieltä, että ihmisten on saatava edes rajoitetusti itse muokata ympäristöään (tai olla kosketuksissa maan kanssa), jotta he todella voivat viihtyä ja juurtua. Asuinalueet eivät siis saisi olla aivan valmiiksi suunniteltuja ennen asukkaiden tuloa.

Kaupungin suunnittelussa pyritään ottamaan huomioon monenlaisia arvoja, mm. esteettisiä, taloudellisia, terveydellisiä ja liikennettä koskevia arvoja. Olemassa olevaa kulttuuripääomaa on hoidettava, mutta samalla annettava tilaa muuttuvuudelle, dynaamisuudelle ja elävyydelle. (Sepänmaa 1991, 72) Tämä on haastava tehtävä, jossa avainasemassa ovat toisaalta kaavoittajat ja heidän halunsa tehdä yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa sekä toisaalta kansalaisyhteiskunnan kehittyminen. Usein ei nimittäin tulla ajatelleeksi, että esimerkiksi esteettiset arvot voivat myötävaikuttaa muiden arvojen toteutumiseen, eikä vain päinvastoin. Tämän

on muotoilu ja sen hyväksikäyttäminen toiminnan ja sitä kautta menestyksen edistäjänä meille jo todistanut.

3. Aineisto: Haastattelut

Haastattelin seitsemää taiteilijaa, joiden teokset (ks. liite V) ovat olleet valmiina Arabianrannassa vähintään vuoden ajan, sekä seitsemää Arabianrannan asukasta. Kysyin sekä asukkailta että taiteilijoilta heidän käsityksiään siitä, mitkä asiat tekevät asuinympäristöstä viihtyisän, ja miten heidän mielestään Arabianrantaan toteutetut taideteokset ovat onnistuneet. Kysyin lisäksi taiteilijoilta, miten heidän omat teoksensa ovat heidän mielestään onnistuneet. Näytin asukkaille kuvia näistä samoista teoksista, ja pyysin heitä kommentoimaan niitä. Haastattelukysymykset ovat erillisinä liitteinä (ks. liitteet I ja II). Taiteilijoiden haastattelut tein sähköpostitse ja asukkaita kävin haastattelemassa Arabianrannassa ovelta ovelle.

4. Haastattelujen tulokset (liitteenä) ja tulosten analysointi

Ovensuukyselyni tavoitti parhaiten eläkeläiset, mikä täytyy ottaa huomioon tuloksissa. Lapsiperheet olisivat kyllä olleet kotona, mutta vanhemmat kieltäytyivät usein haastattelusta syynä muut kiireet. Toisaalta haastattelujen ennakolta sopiminen olisi myös voinut vaikuttaa haastatteluihin - vastaajiksi olisivat ehkä hakeutuneet vain ympäristötaiteesta kiinnostuneet ihmiset. Voidaan toisaalta olettaa, että Arabianrantaan on valikoitunut asukkaiksi sellaisia ihmisiä, jotka arvostavat alueen ominaispiirteitä. He vastasivat kysymyksiin yleensä ajatellen omaa asuinalueaan. Haastatellut taiteilijat eivät asu Arabianrannassa, mutta ovat tehneet alueelle taideteoksia. Haastattelujen vastaukset ovat erillisenä liitteenä (ks. liitteet III ja IV).

4.1 Viihtyisyys: taiteilijat arvostivat virikkeellisyyttä – asukkaat luontoa ja liikenneyhteyksiä

Kysyin sekä taiteilijoilta että asukkailta, mitä asioita he yleensä pitävät tärkeinä ja viihtyisyyttä luovina asuinympäristössä. Asukkaat puhuivat asioista selvästi konkreettisemmalla tasolla kuin taiteilijat. Arabianrannan asukkaille esimerkiksi liikenneyhteydet ja luonto olivat todella tärkeitä. Myös kaupunkimaisuutta ja puistoja pidettiin tärkeinä. Asukkaat puhuivat hyvin konkreettisista asioista, kun taas taiteilijat olivat ammatissaan toimiessaan joutuneet miettimään viihtyvyyssasioita huomattavasti syvällisemmin ja painottuneesti esteettiseltä kannalta. Pystyin kuitenkin vertailemaan vastaajaryhmien puheita tulkitsemalla niitä ensin suhteessa omaan ympäristöönsä. Taiteilijat painottivat esimerkiksi ympäristön virikkeellisyyttä ja puhuttelevuutta sekä ympäristön ja arkkitehtuurin harmoniaa. Taiteilijat mainitsivat turvallisuuden tärkeyden useammin kuin asukkaat – mutta tässä tapauksessa taiteilijat saattavat tarkoittaa alueen turvallisuuden ohella myös taideteosten turvallisuutta ja lapsiystävällisyyttä.

Ilmeisesti kyse ei ole pelkästään puhetapojen erilaisuudesta - myös Marketta Kyttä on huomannut maallikoiden ja visuaalisten alojen ammattilaisten esteettisen kokemuksen erot: ”Maallikkojen esteettinen kokeminen eroaa ammattilaisten kokemisesta. Yleinen havainto on se, että maallikoiden arvioinneissa korostuvat sosiaaliset ja toiminnalliset tekijät, kun taas visuaalis-esteettinen näkökulma yhdistää suunnittelun ammattilaisia ja turisteja.” (Kyttä 2004, 30)

Sekä taiteilijat että asukkaat arvostivat sekä yhteisöllisyyttä että yksityisyyttä paljon, ja vielä yhtä paljon. Tästä voisi päätellä, että asuinrakennuksissa on tarvetta joustaville ratkaisuille, jotka mahdollistavat sen, että asukas voi halutessaan olla ja ilmaista olevansa sosiaalisella tuulella, tai vastaavasti haluavansa olla rauhassa. Taiteilijat toivoivat lisäksi, että asukkailla olisi mahdollisuus olla aktiivisia asujia ja osallistua asuinympäristön luomiseen ja ylläpitoon sekä vastaavasti mahdollisuus olla omissa oloissaan.

Taiteilijoille tunnistettavuus oli todella tärkeää. Myös monet asukkaat pitivät oman ympäristönsä tunnistettavuutta esimerkiksi taideteoksen avulla sen verran tärkeänä, että he mainitsivat sen. Asukkaat käyttivät ilmaisuja kuten ”tämä on tuttu, on meidän talon vieressä” ja lisäksi kaksi asukasta mainitsi olevansa ylpeä oman pihan teoksesta, ja kertovansa siitä aina vierailijoille. Asukkaat mainitsivat viihtyvyyteen vaikuttavista tekijöistä lisäksi siisteyden, palvelut ja meluttomuuden.

4.2 Mahdolliset häiriötekijät

Kysyin asukkailta ja taiteilijoilta, millaiset asiat voivat häiritä heitä asuinympäristössä. Arabianrannan ympäristössä asukkaita häiritsisi eniten, jos alueella olisi sosiaalisia ongelmia (laitapuolen kulkijat, epämääräinen joukko), kun taas taiteilijoita häiritsisivät ympäristössä roskaisuus ja epäsiisteys. Ehkä taiteilijat ärsyntyvät roskaisuudesta keskivertoa enemmän, koska he ovat painottuneesti visuaalisia ihmisiä ja heillä on kyky kuvitella millainen on roskainen tila ilman roskaa?

Häiritsevinä tekijöinä pidettiin molemmissa vastaajaryhmissä myös vilkasta läpikulkuliikennettä sekä ympäristön huonoa huoltoa, varsinkin istutusten hoidon laiminlyöntiä. Asukkaat mainitsivat lisäksi melun. Taiteilijat mainitsivat lukuisia mahdollisia häiriötekijöitä, muun muassa persoonattomuuden, nimettömyyden, keskeneräisen ympäristön, ympäristön ajallisen kapeuden ja liiallisen homogeenisyyden, jolloin yllätyksellisyys katoaa. Lisäksi taiteilijat mainitsivat häiriötä aiheuttaviksi yksityisyyttä loukkaavat asiat, liian tiheän tai korkean rakentamisen, viheralueiden puuttumisen, epäergonomisuuden ja epäloogisuuden, juurettomuuden, pelon maantieteen, pusikkoisuuden ja huonot rakennusmateriaalit.

4.3 Ovatko asukkaat huomanneet taidetta?

Kysyin asukkailta, ovatko he huomanneet taidetta asuinalueellaan. Vastaajat jakautuivat kahteen ryhmään, joista toinen – noin puolet kaikista vastaajista – muodostui niistä, jotka pystyivät luettelemaan useita teoksia tai niiden paikkoja, ja toinen – noin neljännes kaikista vastaajista – niistä, jotka eivät olleet lainkaan

huomanneet taideteoksia asuinalueellaan. Loppu neljännes muisti nähneensä teoksia, muttei osannut luetella niiden nimiä tai sijainteja.

Kuitenkin kun sitten näytin kuvia alueen teoksista, niin oman pihan teos tunnistettiin yleensä heti kuvasta – myös kaikki ne, jotka eivät ensin muistaneet taidetta nähneensä, tunnistivat ainakin oman pihan teoksen kuvista. Jotkut asukkaat luettelivat suoralta kädeltä ulkoa viisi tai kuusikin teosta, ennen kuin näytin heille kuvia niistä. Parhaiten muistettiin oman talon tai korttelin teokset, seuraavaksi parhaiten julkisten paikkojen teokset ja erityisesti valoteokset, jotka olivat tehneet voimakkaan vaikutuksen iltahämärässä.

Voidaan olettaa, että Arabianrantaan on valikoitunut asukkaiksi sellaisia ihmisiä, jotka pitävät ympäristötaiteesta, tai ainakaan heillä ei ole mitään syytä olla pitämättä siitä. Asukkaiden yleisin kommentti – ettei ollut huomannut taidetta ympäristössä – panee miettimään, sulautuuko taide liiankin hyvin ympäristöön vai eivätkö haastatellut asukkaat vain ole liikkuneet alueella. Vai eikö teoksia näe kaukaa? Tai tottuuko niihin niin pian, että ne muuttuvat näkymättömiksi? Kaikissa näissä voi olla jonkin verran perää, mutta suurin syy lienee kuitenkin se, että teoksia ei muisteta – ne ovat jo Arabianrannassa yhtä itsestään selviä kuin kadunkalusteet, joita ei muisteta ennen kuin ne nähdään.

Kaksi asukasta sanoi muistavansa jonkin teoksen, muttei ollut tiennyt sitä taiteeksi. Taiteeksi on ehkä totuttu mieltämään vain jalustalle asetetut objektit. Ja kuitenkin, Arabianrannan taiteen muodot ovat aika perinteisiä – media- ja muu kokeellisempi taide loistaa poissaolollaan. (Haanpää 2005, 70-71) Edes melko perinteisiä taidemuotoja ei siis aina tunnisteta taiteeksi. Ehkä tämä selittyy ainakin osaksi sillä, että Arabianrannan taide on hillittyä ja harkittua – suomalaista, voisi melkein sanoa. Se istuu tyylikkäästi ympäristöönsä eikä kummemmin provosoi. Toisaalta, alueen taide on kyllä tietyllä tavalla kokeilevaa – se kokeilee tiettyjä taiteen sisäisiä rajoja, esimerkiksi muotoilun, arkkitehtuurin ja valotaiteen rajapintoja. Sen sijaan esimerkiksi arkkitehtuurin ja mediataiteen välisiä rajoja tutkivia teoksia alueelta ei löydy. Rakennuttajat eivät ole halunneet ottaa riskejä.

Esimerkiksi metalliputkista muodostuvaa teosta ei välttämättä huomata, koska ympäristössämme on jo muutenkin paljon putkia – milloin käytössä olevia, milloin käytöstä poistettuja. Usein ei tulla ajatelleeksi, että tämä tai tuo voi olla taidetta, vaan ajatellaan esineellä olevan vain käyttöfunktio – kun taas taide on totuttu näkemään lepäämässä laiskasti ja itsერიითთისტი jalustalla. Muunlaista taidetta ei usein mielletä taiteeksi ollenkaan. Mutta onko se tarpeellistakaan? Meneekö taide hukkaan, jos sitä ei mielletä taiteeksi? Näkeekö ”taiteena näkevä” kohteessa eri asioita kuin käyttöesineenä näkevä? Yrjö Sepänmaa sanoo taiteena näkemisestä, että se on aina jollakin tavoin eri silmin näkemistä, ulottuvuuden avaamista epätodellisuuteen (Sepänmaa 2001, 31-32).

Itse ajattelen, että taiteena näkeminen tarkoittaa, että kokija olettaa, että taiteilija on halunnut sanoa teoksella jotain, jolloin teoksella on siis jokin tarkoitus. Toki sattuman muodostamat yhdistelmätkin voivat olla esteettisesti kiinnostavia, ja usein tämä riittää. Usein teokseen tahattomasti liitetyt merkitykset ovat siinä kiinnostavinta – ne voivat vedota esimerkiksi kollektiiviseen muistiimme. Sepänmaa perustelee taideteoksen paremmuutta sattuman luomukseen verrattuna sanomalla, että vain perusteltu elämys on varmimmin toistettavissa, ja se syvenee erityisesti tiedon tuella (Sepänmaa 1991, 62). Minun ja Sepänmaan näkemykset siis vaikuttavat ainakin samansuuntaisilta.

Taiteeksi tunnistettavuuden ongelma ei ole uusi. Avantgardistista taidetta ei ole koskaan automaattisesti tunnistettu saati hyväksytty taiteeksi. Valistajan, tunnustelijan, ja jään kestävyuden kokeilijan rooli on siis pysyvä osa taiteilijan identiteettiä. Taide muuttuu jatkuvasti ja pakenee määrittelyjä. Olen täysin samaa mieltä Sepänmaan kanssa, joka toteaa, että taiteella on kaksi selkeää innovatiivisuuden aluetta – toinen on taiteen kentän sisäisten lajirajojen rikkominen, toinen laajenemishaluinen ulkorajan siirtäminen tai jopa poistaminen, joka on viemässä ympäristösuhteen keskeiseksi tekeviin yhteisteoksiin (Sepänmaa 1991, 61). Varsinkin jälkimmäiseltä innovatiivisuuden alueelta löytynee tulevaisuudessa paljon annettavaa erityisesti yhdyskuntarakentamiselle.

4.4 Mikä on suomalaisten mielestä kaunista?

Marketta Kyttä kertoo, että Tampereella tehdyssä Essu-tutkimuksessa (Esteettisesti ja laadullisesti korkeatasoinen fyysinen ympäristö ja uudet suunnittelutekniikat) kävi ilmi, että tamperelaiset käyttivät kauniiden rakennusten ja alueiden perusteluina sellaisia kriteereitä, joita ei esiintynyt kansainvälisissä tutkimuksissa. Näitä olivat koristeellisuus, rakennusmateriaalien miellyttävyys, rakennuksen ja alueen hyvä kunto ja hoito sekä rakennuksen vanhuus. (Kyttä 2004, 32) Rakennuksen vanhuus voidaan mielestäni tulkita alueen tai rakennuksen historiallisiksi kerrostumiksi, koristeellisuus ja rakennuksen hyvä hoito taas ihmiskäden kosketukseksi ja yhteisöllisyydeksi. Arabianrannan asukkaat ja taiteilijat pitivät näistä kriteereistä tärkeimpänä alueen hyvää kuntoa ja hoitoa.

Kyttä kirjoittaa, että Salon kaupunkia koskevassa tutkimuksessa Mikä tekee Salosta Salon? vuodelta 1990 huomattiin, että ei riittänyt, että jokin paikka oli kaunis – sillä piti olla myös jokin muu merkitys, esimerkiksi historialliset kerrostumat. Kyttä kirjoittaa, että tärkeiksi koetuille paikoille oli tunnusomaista merkitysten moninaisuus. (Kyttä 2004, 33) Tavallaan saman asian eri puolen tuo esiin Arabianrannan taiteellinen koordinaattori Tuula Isohanni, jonka mukaan teosten tulee tuntua kuuluvan tiettyyn paikkaan, kuin ne olisivat aina olleet siellä (Haanpää 2005, 71). Näin alue muuttuu paikaksi - alueeksi, jolla on merkityksiä.

5. Asukkaiden ja taiteilijoiden mielipiteitä teosten onnistumisesta

Asukkaat arvostavat ympäristössään olevia taideteoksia, vaikkeivät aina osanneet sanoa miksi. He eivät suoraan maininneet sanaa esteettisyys, mutta sen suuntaista kuvailua (taide ilahduttaa silmää, nätti, kivan näköinen, viehättävä) kuitenkin käytettiin paljon, ja esteettiset arvot koettiin selvästi tärkeiksi. Taiteilijat käyttivät eriytyneempiä ilmauksia, kuten esimerkiksi ihmisen kokoinen mittakaava, detaljien kauneus tai materiaalien kaunis vanheneminen.

5.1 Asukkaiden ja taiteilijan mielipiteet teoksesta A

Kysyin Arabianrannan asukkailta heidän mielipiteitään teoksesta A. Teos A sijaitsee korttelin sisäpihalla. Asukkaat esittivät mielipiteitään teoksesta melko varovasti. Joskus teokset ehkä mielletään niin kiinteäksi osaksi arkkitehtuuria tai arkea, ettei niitä ole tarvetta kommentoida. Näin niiden rooli olisi lähellä kadunkalusteiden roolia. Tarkemmin kysyttäessä kävi kuitenkin ilmi, että teoksella A on oma roolinsa asukkaiden sosiaalisessa toiminnassa – sitä voi esitellä vaikka vierailleen. Teos myös lisää paikan tunnistettavuutta. Se on osa jokapäiväistä elämää ja toimintaa. Suurin osa asukkaista arvosti teoksen A esteettisiä ominaisuuksia. Lisäksi arvostettiin teoksen tarjoamia toiminnallisia, varsinkin sosiaalisia virikkeitä. Siitä keskusteltiin esimerkiksi lasten ja vieraiden kanssa, ja se saattoi osua silmiin vaikkapa roskia viedessä.

Kaksi asukasta on innoissaan teos A:sta, mutta yksi teokseen tyytymätönkin löytyi. Kaikki teokset eivät voi miellyttää kaikkia. Siksi voisi ajatella, että on hyvä, että taideteokset sulautuvat ympäristöönsä. Toisaalta ne teokset, joista ei pidetä, jätetään yksinkertaisesti vähemmälle huomiolle. Näin ihmiset suodattavat itse tietoisuuteensa tulvivan visuaalisen kuvan virtaa – kyse on eräänlaisesta itsesensuurista. Eiväthän ihmisten mieltymykset muissakaan asioissa mene yksiin – toinen pitää Fiatista ja toinen Volvosta, kolmas ”ei näe” maassa makaavia roskia. Joskus nimenomaan teoksen varovaisuus on syynä siihen, että sen sisältö ei välity kokijalle. Tältä kannalta katsoen asuinalueille kannattaa tehdä myös rohkeampia teoksia – tällöin on vain pidettävä huoli siitä, että asukkailla on tarpeeksi valinnan varaa valita millaiseen ympäristöön muuttavat.

Taiteilija toivoo sisäpihalla sijaitsevan teoksensa muistuttavan asukkaita meren läheisyydestä ja Arabianrannan luonnosta, ja uskoo saavuttaneensa tämän tavoitteen. Hän kertoo, että teos on kestänyt hyvin vuodenaikojen vaihtumisen ja ilkvallan. Taiteilija pyrki siihen, ettei teos ole liian räiskyvä rauhalliseen pihapiiriin, ja asukkaiden kommentteista päätellen tämä onkin toteutunut. Suurin osa asukkaista pitää teoksesta, vaikka ei useinkaan kiinnitä siihen huomiota. Tähän vaikuttaa varmasti se, että korttelissa asuu paljon ikääntyneitä ja liikuntaesteisiä ihmisiä sekä

toisaalta myös lapsiperheitä, joiden huomion käytännön toimet vievät lähes kokonaan. Lisäksi vanhemmat ihmiset liikkuvat vähemmän pimeään aikaan, jolloin valoteokset tulevat paremmin näkyviin. Teos tuntuu sulautuvan päivällä ympäristöönsä. Kaikki haastatellut olivat kuitenkin huomanneet sen.

Teoksen valon käytöstä ja harmonisuudesta pidettiin yleisesti, mutta sen sisältöä ei kyetty analysoimaan. Tämä voi ehkä osaksi johtua sisällön heikosta välittyvyydestä tai siitä, että teoksen tarkastelu vaatii pysähtymistä ja rauhoittumista, mutta pääosin kyse lienee puhettavan, ns. taidekielen, puuttumisesta. Taiteilijoiden ja asukkaiden näkökulmaero on käsin kosketeltava. Teoksella on asukkaille ensisijaisesti esteettinen merkitys, ja sen lisäksi sosiaalinen ja toiminnallinen merkitys – tässä järjestyksessä. He eivät niinkään pohtineet, mistä teoksen estetiikka ja muut ominaisuudet kumpuavat. Taiteilijalle tärkeintä on sisältö, josta estetiikka ja muut ominaisuudet sitten nousevat. Lopputulos voi olla hyvin lähellä asukkaiden toiveita, vaikka taiteilijan lähtökohdat olisivat hyvinkin erilaiset. Taiteilijan voi myös tuoda ihmisten ulottuville sellaisia merkityksiä, joita he eivät ehkä edes ole tiedostaneet kaipaavansa.

Teos A:ta koskevien haastattelujen perusteella voidaan todeta, että ainakin kyseisen teoksen osalta taide on ottanut paikkansa ihmisten arjessa, sekä esteettiseltä että sosiaaliselta kannalta katsoen. Samoin voidaan todeta, etteivät kaikki voi pitää samanlaisista teoksista – mutta että tämä ei ole mikään ongelma – ainakaan niin kauan kuin teos ei ole todella huomiota herättävä. Oleellista ei näytä aina olevan sekään, että taiteilijan ajatus teoksen sisällöstä välittyisi sellaisenaan taiteen kokijalle – omille tulkinnoille jää tilaa. Ympäristötaideteosta ei siis välttämättä tarvitse ’ymmärtää’ nauttiakseen siitä.

5.2 Taiteilijoiden ja asukkaiden kommentit muista Arabianrannan taideteoksista

Vastaajien kommentoimat taideteokset löytyvät kirjasta *2. Raportti Arabianrannan taiteellisesta koordinoinnista*. Näytin kirjasta kuvia muun muassa Jukka Vikbergin Lintuparatiisi-teoksesta, Tiina Veräjänkorvan Siniset hetket -teoksesta, Ulla

Pohjolan Valokivi-teoksesta, Tarja Ervastian Tuulenkuvia -teoksesta, Howard Smithin Man and Woman -teoksesta sekä Kaija Kontulaisen Varsa-teoksesta.

Taiteilijat olivat kokeneet teosten tekemisen haasteelliseksi, vastuulliseksi ja antoisaksi, ja he olivat yleisesti tyytyväisiä taideprojektien lopputuloksiin, teoksiin. Koska asuminen on myös taiteilijoille jokapäiväistä arkea, heillä ei ollut vaikeuksia oman alansa erikoisosaamisen lisäksi tarkastella asioita myös asukkaan viihtyvyyden näkökulmasta. Taiteilijoilla oli teosten suhteen monia tavoitteita, joista tärkeimpiä olivat sisältö ja estetiikka, laatu ja kestävyys, taloudellisuus, persoonallisuus, linkit alueen attributteihin, keskustelun herättäminen sekä taiteen rooli osana arkielämää. Taiteilijat pitivät tärkeänä sitä, että teos sopii Arabianrantaan esimerkiksi materiaaleiltaan tai sillä on jokin yhdysside esimerkiksi alueen historiaan tai luontoon. Tärkeää on myös esteettisyys, persoonallisuus, kerroksellisuus, paikkasidonnaisuus ja monimerkityksisyys.

Taiteilijat ovat tyytyväisiä siihen, että teokset herättävät keskustelua. Jotkut taiteilijat saattavat ehkä kokea, että heillä on taiteensa kautta myös jonkinasteinen epämuodollinen kansalaiskeskustelun herättäjän rooli. Jos opitaan ensin keskustelemaan avoimesti taiteesta ja ympäristöstä, niin ehkä jonain päivänä jostain muustakin? Taiteilijoiden toiveena on, että taide tavoittaisi myös ne ihmiset, jotka eivät ennen ole taiteeseen törmänneet, heidän omassa arkiympäristössään. Taide nähdään osana kaupunkia ja sen elämää – jopa toimintaa. Jalustatoidetta haluttiin välttää, ja asuinalueille haluttiin luoda kulttuurista kerroksellisuutta ja vaihtoehtoista estetiikkaa.

Kommenteista päätellen taiteilijat haluavat tuoda taiteen kaikkien ulottuville ja antaa oman asiantuntevan panoksensa yhteiskunnan rakentamiseen. Se ei Arabianrannassa ole tarkoittanut taiteen ”paketoimista” helposti markkinoitavaan muotoon, eivätkä taiteilijat, koordinaattori ja muut osapuolet ole sortuneet myöskään yleisön aliarviointiin. Teosten valinnassa ja kehittämisessä on luotettu taiteilijoiden ja koordinaattorin näkemyksiin sekä eri alojen asiantuntijoiden väliseen yhteistyöhön.

Lisäksi alueen kantavat teemat ovat olleet niin itseoikeutettuja, että eri osapuolten on ollut helppo sitoutua niihin.

Taiteilijat uskovat teosten sisällöllisesti kestävän aikaa, mutta fyysisestä kestävyydestä ei oltu yhtä varmoja. Haastavaksi on koettu Suomen ilmasto-olot – kuten muunkin rakentamisen yhteydessä. Kommenteista päätellen taitelijat ovat tottuneet ottamaan riskejä. Kokeileminen ja riskinotto kuuluvat taiteen luonteeseen – ilman riskejä ei saavuteta mitään uutta.

Taiteilijat näkevät, että taiteella on selkeä sosiaalinen funktio yhteisöllisyyden vahvistajana ja ihmisten kiinnittäjänä alueelle. Taiteilijat välittävät ympäristöstään ja haluavat saada muutkin välittämään siitä ja kiinnittymään siihen. Myös taiteilija kiinnittää eräällä tavalla itsensä ympäristöön tehdessään sinne taideteosta – tämä on teoksen kannalta välttämätön prosessi.

Taiteella toivottiin myös voitavan huomioida monikulttuurisuuden vaatimuksia. Markku Hakuri ja Outi Raatikainen ovat otsikoineet artikkelinsa uusimmassa Arttu!-lehdessä ”Ympäristötaide on kansainvälinen kieli” (Hakuri & Raatikainen, 2005, 25). Kuten muitakin kieliä, ympäristötaidettakin voi tulkita eri lähtökohdista eri tavoilla. Teoksista voi syntyä mielenkiintoista keskustelua eri kulttuurien edustajien välille, ja niiden tutuus, rohkeus tai outous luo hyväksyvää ja suvaitsevaista ilmapiiriä. Teosten avulla voidaan myös vaikkapa merkitä asukkaiden yhteinen julkinen tila persoonalliseksi paikaksi.

Taiteilijat kehottivat kaavoittajia miettimään tarkemmin keitä tietyille alueelle tulee muuttamaan, ja suunnittelemaan alueet sen mukaan. Olen taiteilijoiden kanssa samaa mieltä. Asuinalueita – ja -rakennuksia – saisi olla olemassa useammanlaisia. Sekä kaavoittamisessa että rakentamisessa on otettava huomioon, ketkä paikkoja ja tiloja tulevat käyttämään – näin saadaan otettua ainakin käytännön asiat hyvin huomioon. Vaikeampaa on sen sijaan kyselemällä mitata esimerkiksi ihmisten esteettisiä mieltymyksiä – tai mielipiteitä taideteoksista. Usein kieli ja käsitteet puuttuvat ja tällöin myös asioiden yhteyksien näkeminen on vaikeaa. Riski siitä, hyväksyvätkö yleisö ja mesenaatti teoksen, on perinteisesti kuulunut taiteilijan toimenkuvaan.

Ovatko rakennuttajat valmiita ottamaan tai edes jakamaan tällaista riskiä? On muistettava, että riski kuuluu olennaisena osana taiteen luonteeseen – kuten se kuuluu myös liiketoimintaan.

Teosten ympäristön roskaisuus harmittaa muutamaa taiteilijaa. Kaikkia ongelmia ei valitettavasti taiteen keinoin voida ratkaista. Esimerkiksi huonoa suunnittelua ei useinkaan voida korjata vain lisäämällä taidetta. Paras tulos saadaan, jos taide voidaan ottaa osaksi kokonaissuunnittelua.

Näytin asukkaille kuvia Arabianrannan teoksista ja esitin heille kysymyksiä niistä. Kukaan heistä ei tunnistanut kaikkia teoksia. Varmasti kukaan asukkaista ei ole Arabianrannassa liikkueensa nähnyt kaikkia alueen taideteoksia. Silti teoksilla on selvä esteettinen ja sosiaalinen rooli asukkaiden arjessa - vaikka monet niistä eivät ole heille auneetkaan loppuun asti. Haastatellut olivat huomanneet eri teoksia, ne ovat herättäneet keskustelua eikä niitä välttämättä aina ole tunnistettu taiteeksi.

Asukkailla oli myös korjausehdotuksia joihinkin teoksiin. Tutuista teoksista halutaan huolehtia, koska ne koetaan tavallaan omiksi. Ehkä niistä on jopa aistittavissa, että taiteilija on ajatellut tulevaa asukasta teosta tehdessään? Asukkaiden kommentaareista paistaa välillä läpi selvä kiintymys teoksiin. Esimerkiksi *Varsan* selkään voi kiivetä, ja se on kivan näköinen. Luultavasti nämä ominaisuudet eivät yksinään riitä herättämään lasten ja aikuisten kiinnostusta - siinä on muutakin, jota ei ehkä osata sanoa kuvailla. Asukkaat ovat kiinnittäneet myös huomiota siihen miten hyvin teokset istuvat paikalleen. Kaksi asukasta puhuu siitä, miten teos kiinnittää katsojan huomion tai herättää ihmisen kiinnostuksen. Näillä sanoilla yritetään ehkä kuvata jotain syvempää kokemusta. Oletan, että tämä kokemus on positiivinen.

Mikään teos ei ole herättänyt merkittävää aggressiota. Vain kaksi haastateltavaa muisti nähneensä teoksen, josta ei ollut pitänyt. Haastatelluista Arabianrannan asukkaista tai taiteilijoista ei kukaan kritisoinut taideteosten sijoittelua alueella. Tästä voisi päätellä, että teosten sijainti puolijulkisissa tiloissa on toimiva ratkaisu. Taiteilijat kokivat positiiviseksi sen, että yhteisöllisyyden tavoite toteutuu

puolijulkisen tilan taideratkaisujen kautta, kun asukkaille muodostuu yhteisiä taidekokemuksia, jotka kiinteyttävät yhteisöä.

Haastatellut asukkaat olivat yleisesti sitä mieltä, että taide piristää aluetta. Tosin osa heistä saattoi sanoa näin joko ilahduttaakseen haastattelijaa tai antaakseen itsestään ”sivistyneen” vaikutelman. Lapsiperheiden vanhempien aika taas ei yleensä riitä taiteen pohtimiseen. Aika näyttää, miten alueen lapset kokevat teokset kasvaessaan isommiksi. Sain haastattelujen perusteella sellaisen kokonaiskäsityksen, että vaikka teosten sisältöä ei ehditä tai osata pohtia, teokset aukeavat ja tulevat asukkaille läheisiksi kokemuksen kautta. Tämä puoltaisi näkemystä, että taustatietoa taiteesta ei välttämättä aina tarvita, vaan estetiikka riittää.

Ossi Naukkarinen toteaa, että ”taiteessa on riskinsä, ei olla yksimielisiä hyvän taiteen luonteesta. ” Rakennuttajien kannattaa kuitenkin hänen mielestään ottaa riskejä, koska silloin on mahdollisuus hyvään. Ilman riskiä päädytään hämmästyttävän usein valjuun mitäänsanomattomuuteen. (Isohanni 2001, 15)

6. Johtopäätökset

Haastatteluaineistoni perusteella näyttää siltä, että Arabianrantaan taideteoksia tehneet taiteilijat (ja koordinaattori) ovat osanneet eläytyä hyvin asukkaiden osaan – niin samansuuntaisia ovat taiteilijoiden ja asukkaiden arviot siitä, miten teokset ovat onnistuneet. Molemmat ryhmät ovat sitä mieltä, että taide on onnistuttu Arabianrannassa osaksi asukkaiden arkea. Se ei jää pelkäksi estetiikaksi, vaan osa teoksista on saanut elävän roolin osana kaupunkitilan toimintaa siitä huolimatta, että alueen taide on melko hillittyä ja tyylikästä. Taidetta tulisikin suunnitella asuinalueille muun ympäristösuunnittelun yhteydessä, osana kokonaissuunnittelua. Huonoa suunnittelua ei kuitenkaan voida korjata taiteella.

Asukkaat kokivat, että taide piristää aluetta. Parhaiten muistettiin oman pihan teokset. Elämäntapojen yksilöllisyyden lisääntyessä erityisen tärkeitä taiteen ansioita näyttävät olevan yhteisöllisyyden vahvistaminen luomalla suvaitsevaista ja rentoa

ilmapiiriä, paikkojen yksilöiminen tunnistettaviksi massatuotannon vastakohtana ja erilaisten merkitysten tuominen ihmisten ulottuville sekä näiden kautta ihmisten kiinnittyminen alueelle.

Taiteilijat ja asukkaat puhuivat eri kieltä taideteoksia arvioidessaan. Taiteen määrittäminen on ehkä taiteilijoille jopa tärkeämpää kuin asukkaille. Asukkaat eivät ole tunnistanee kaikkia alueella näkemiään teoksia taiteeksi, mutta tämä ei välttämättä ole estänyt kokemuksen syntymistä. Kokemuksen luonnetta on kuitenkin vaikea arvioida. Teokset tulevat kuitenkin yleensä asukkaille läheisiksi juuri kokonaisvaltaisen kokemuksen kautta, ei analyysin tai tiedon. Harva asukkaista oli vierailut alueen teoksista kertovassa verkkopalvelussa. Monimerkityksistä teosta jokainen voi tulkita omista lähtökohdistaan – ei ole oleellista, että kokija ymmärtää taiteilijan teokseen liittämän sanoman, vaan teoksesta voi nauttia muutenkin. Lisäksi taideteoksen lopullinen muoto voi olla hyvin lähellä asukkaiden toiveita, vaikka taiteilijan lähtökohdat olisivat hyvinkin erilaiset.

Suomalaiset pitävät kauniina rakennuksia, joissa on historiallisia kerrostumia ja ihmisen käden jälki, ja rakennuksen hoitoon liittyy jollakin tapaa yhteisöllisyys ja merkitysten moninaisuus. Oma tutkimukseni tukee tätä väitettä, vaikka tutkimuskohteenani ovat mielipiteet taideteoksista eikä rakennuksista. Koko tutkimukseni hämmästyttävien huomio oli, että asukkaat halusivat pitää huolta alueen teoksista. He ovat siis kirjaimellisesti ottaneet teokset omikseen. Vastaavaa kiintymystä ei varmaankaan synny massatuotantona tehtyihin puistonpenkkeihin tai valaisimiin. Taideteoksista ollaan ylpeitä. Ehkä niistä on aistittavissa, että tekijä on ajatellut tulevaa asukasta sitä tehdessään? Ilmeisesti ihmisen käden jälki sisältää aina jonkun merkityksen toiselle ihmiselle.

Sekä taiteilijat että asukkaat arvostivat paljon sekä yhteisöllisyyttä että yksityisyyttä. Yksityisyyden asteen säätelyyn vaikuttaville ratkaisulle tulee siis tulevaisuudessa olemaan kysyntää. Myös häiriötekijöistä asukkaat ja taiteilijat olivat varsin yksimielisiä, vaikka käyttivätkin hieman eri käsitteitä.

Viihtyisää, ihmisen käden jälkeä peilaavaa ympäristöä voidaan tehdä myös melko edullisesti. Keinoja tähän ovat esimerkiksi materiaalien elinkaaren huomioon ottaminen esimerkiksi uusimalla katujen pintoja uudenaikaisiksi, kohderyhmäajattelu, koristepensaiden korvaaminen hyötykasveilla, säädeltävät elementit, joiden avulla tarjotaan asukkaille mahdollisuus säädellä yksityisyyden tasoaan joustavasti sekä edullisten materiaalien, kuten valon ja maalin käyttö.

Lähteet:

Haanpää, Simo. 2005. *Asumisen taide*. Pro gradu -työ: Helsingin yliopisto, maantiede.

Hakuri, Markku & Raatikainen, Outi. 2005. Ympäristötaide on kansainvälinen kieli. *Arttu!*, 2005/4, s. 25.

Heidegger, Martin. 1971. *Building, Dwelling, Thinking. Poetry, Language, Thought*. Käännös: Albert Hofstadter. Harper & Row.

Heinonen, Sirkka & Lahti, Pekka & Rönkä, Kimmo & Pirinen, Antti & Suominen, Jarmo. 2005. *Asumisen kehitysnäkymät 2010-2030. Uudet tuote- ja palvelukonseptit. Hyvä asuminen 2010 -projektin osatehtävän 2 ”Asiakastarpeet ja tuotevaatimukset” loppuraportti*. Espoo: VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka (tutkimusraportti).

Isohanni, Tuula. 2001. *Helsinki, Arabianranta. Raportti taiteellisesta koordinoinnista. Alkuvaiheen kokemukset 1.6. - 31.12.2000*. Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 6/2001. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Isohanni, Tuula. 2003. 2. *Raportti Arabianrannan taiteellisesta koordinoinnista. Kolmen ensimmäisen vuoden kokemuksia 2000-2002*. Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 3/2003. Helsinki: Edita Prima Oy.

Karjalainen, Pauli Tapani. 1997. *Aika, paikka ja muistin maantiede*. Teoksessa: Haarni, Tuukka - Karjalainen, Pauli Tapani. *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino.

Kyttä, Marketta. 2004. *Ihmisyystavallinen elinympäristö. Tutkimustietoa ja käytännön ideoita rakennetun ympäristön suunnittelua varten*. Rakennuspaino Oy.

Lehtimäki, Marianne. 1993. *Ympäristö ja mielenmaisema. Alue ja ympäristö 22:1, 20-25*.

Merleau-Ponty, Maurice. 1994. *Phenomenology of Perception*. Routledge.

Naukkarinen, Ossi. 2003. *Ympäristön taide*. Helsinki: F.G. Lönnberg.

Pulkkinen, Tuija. 1998. *Postmoderni politiikan filosofia*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Raatikainen, Riitta (Tarina Cultural Productions). 2001. *MaisemaGalleria. Ympäristötaidetta Viitostiellä 2000-2001*. Salpausselän kirjapaino.

Sepänmaa, Yrjö. 1991. *Kauneuden käsite & Ympäristö kokonaistaideteoksena*. Espoo: VTT Offsetpaino (Valtion teknillinen tutkimuskeskus, Tiedotteita).

Sepänmaa, Yrjö. 1994. *Alligaattorin hymy. Ympäristöestetiikan uusi aalto*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ympäristötaiteen säätiö (Väyrynen, Erja). *Ympäristötaiteen säätiön verkkopalvelu: Ympäristötaide?* (verkkodokumentti) Helsinki: Ympäristötaiteen säätiö, 2005 (viitattu 20.4.2006). Saatavissa: http://www.yts.fi/ymparistotaide/index_html .

Liitteet

Liite I Haastattelukysymykset Arabianrannan asukkaille

Liite II Haastattelukysymykset Arabianrannan taiteilijoille

Liite III Taiteilijoiden vastaukset

Liite IV Asukkaiden vastaukset

Liite V Asukkaiden ja taiteilijoiden mielipiteet ja niiden analysointi

LIITE I - Haastattelukysymykset Arabianrannan asukkaille

1. Kerro itsestäsi (jotain, mitä haluat. Esim. Millainen olet ihmisenä, mitä teet? Perhe, lapsia, iät? Harrastuksia?)
 2. Onko taloudessanne lemmikkejä?
 3. Mitä liikennevälineitä käytät? Kuinka paljon? Kuljetko paljon jalan?
 4. Miten viihdyt alueella? Miksi?
 5. Entä asunnossasi? Miksi?
 6. Mitä asioita pidät tärkeinä asuinympäristössä? Mikä luo viihtyisyyttä?
 7. Mitkä asiat ympäristössä mahdollisesti häiritsevät?
 8. Oletko huomannut taideteoksia asuinalueellasi?
 9. Minkä arvelet / tiedät olevan syynä taideteosten hankkimiseen?
 10. Mitä pidät alueen taideteoksista / ympäristötaiteesta? Pidätkö teoksia onnistuneina? Miksi? (Kerro jostain teoksesta.)
 11. Tuleeko mieleesi jokin teos, joka ei ole mielestäsi onnistunut? Miksi ei?
 12. Haluatko valmiin tutkielman sähköpostiisi joulukuussa?
- (Näytän kuvia teoksista Arabianrannan raporteista.)

LIITE II - Haastattelukysymykset Arabianrannan taiteilijoille

1. Kerro itsestäsi (jotain, mitä haluat. Esim. ikä, onko perhettä, harrastuksia, mikä on kivaa).
2. Millaista taidetta teet? Tekniikat? Teemat?
3. Ympäristötaiteen tekemisen lähtökohdat?
4. Millaisia asioita pidät yleensä tärkeinä asuinympäristössä? Mikä luo mielestäsi viihtyisyyttä? Mitkä asiat ovat keskeisiä asumisessa ja sen kokemisessa?
5. Millaiset asiat ympäristössä voivat häiritä?
6. Mitä ajattelet Arabianrannan alueelle toteuttamastasi taideteoksesta/teoksista?
7. Asetitko teokselle jotain tavoitteita? Millaisia? Saavutitko niitä vai muuttuivatko tavoitteet prosessin aikana? Miten?
8. Pidätkö teosta muuten onnistuneena? Miksi?
9. Millaisia ajatuksia sinulla on herännyt taiteesta asuinalueella? Osaatko mainita jotain erityispiirteitä?
10. Miten arvelet asukkaiden suhtautuvan teoksiin/kokevan teokset? Oletko saanut niistä palautetta? Millaista?
11. Mitä asioita pitäisi mielestäsi ottaa huomioon jo alueen kaavoitusvaiheessa?
12. Saako sinuun ottaa yhteyttä myöhemmin taideprojektien tiimoilta?
13. Haluatko valmiin tutkielman sähköpostiisi joulukuussa?

Liite III Taiteilijoiden vastaukset

Taiteilija A

- vanhempi mies

1. Kerro itsestäsi (jotain, mitä haluat. Esim. ikä, onko perhettä, harrastuksia, mikä on kivaa).

Olen kuvanveistäjä ja erityisen kiinnostunut juuri tällaisista hankkeista, jollaista kyselysi käsittelee. Teen myös toimittajan työtä. Olen 58 v., iso perhe, aikuisia kaikki lapset. Oman taiteenteon lisäksi minulla on kollega Minnan kanssa galleriaK, aatteellis-idealistisesti toimiva huonegalleria, maksuton taiteilijoille, pyöritämme jo viidettä vuotta. satakunnan taidetoimikunnan vpj:na olen mukana kehittämässä maakunnan kulttuuritoimintaa.

2. Millaista taidetta teet? Tekniikat? Teemat?

Viime aikoina olen tehnyt aika paljon metallista teoksia, Arabianrantaankin. Viime kesäksi suuren vettä suihkuavan maljan Ulvilan Leineperin ruukkiin joen rannalle, vesi nousi joesta ja suihkusi laveasti pisaroiden takaisin. Tänä syksynä olin Tsekissä Vlasimin kaupungissa lähellä Prahaa alkuunpanemassa suuren kaupunkipuiston veistospuistoa; Prahan taideakatemiaan veistäjien kanssa hakkasimme tsekkiläisestä hiekkakivestä taruolentoja puistoon. MaisemaGalleriaan viitostien varrelle tein auringonkukista 500 metriä pitkän viisi metriä leveän keltaisen viivan halki suuren eritasoliittymän....

3. Ympäristötaiteen tekemisen lähtökohdat?

Vertaa edellä: ympäristötaide lähtee minun mielestäni aina ympäristöstä, ympäristöä myötäillen tai kontrastina sille, siitä lähtevät materiaalit, kaikki. Ja tavoitteena on haasteellisen henkisen ilmapiirin luominen näkijälle, kokijalle.

4. Millaisia asioita pidät yleensä tärkeinä asuinympäristössä? Mikä luo mielestäsi viihtyisyyttä? Mitkä asiat ovat keskeisiä asumisessa ja sen kokemisessa?

Asuinmiljööön pitää olla harmoninen, hyvää mielialaa luova ympäristö, joka antaa ihmiselle mahdollisuuden rauhallisen olemiseen, halutessa omissa oloissa olemiseen, yksityisyyteen. Mutta ainakin yhtä tärkeää on, että ympäristössä on hyvin virikkeellisiä elementtejä, haasteellisia ja puhuttelevia osia. Niitä ovat parhaalla tavalla taideasiat. Ns. ympäristötaide ja taideteokset.

5. Millaiset asiat ympäristössä voivat häiritä?

Epäloogisuus, epäjärjestys, likaisuus-roskaisuus, yksityisyyttä loukkaavat asiat.

6. Mitä ajattelet Arabianrannan alueelle toteuttamastasi taideteoksesta/teoksista?

Teoksen suunnittelun ja toteutuksen aikana olin teoksestani hyvinkin innostunut. Mielestäni se sopi aivan erityisen hyvin nimenomaan Arabianrantaan, materiaali on samansukuisesta teollisesta tuotannosta kuin Arabian tehtaat (eli Nuutajärven lasitehtaasta.) Jo teoksen rakentamisen yhteydessä Arabianrannassa Hoasin talon rakennustöidenkin edelleen jatkuessa teokseni osoittautui myös kokijoilleen hyvin haasteelliseksi. Talon rakentajien ja alueella liikkuneiden ihmisten kanssa kävin erittäin kiinnostavia keskustelijoita. Monille teos ruostuneesta teräksestä ja valuraudasta oli ensiksi kummastuksen aihe, mutta keskusteluissa ahaa-oivallukset virittivät uusia mietteitä. Valmistumisen jälkeen olen saanut hyvää palautetta. (Teoksen ympäristön roskaisuus tosin jurppii minua itseäni)

7. Asetitko teokselle jotain tavoitteita? Millaisia? Saavutitko niitä vai muuttuivatko tavoitteet prosessin aikana? Miten?

Asetin tavoitteita, kuten edellä kuvaan, ja saavutin niitä. Käyn Hoasin tutkijahotellilla tavan takaa ja keskusteluja syntyy edelleen. Se on minun mielestäni parasta mitä voin taiteellani saavuttaa.

8. Pidätkö teosta muuten onnistuneena? Miksi?

Teos toteutui sellaisena kuin sen suunnittelin ja palautteet ovat mieluisia. Oma mielenkiinto teoksiin tietysti vähenee uusien töiden tullessa vastaan.

9. Millaisia ajatuksia sinulla on herännyt taiteesta asuinalueella? Osaatko mainita jotain erityispiirteitä?

Olen tehnyt todella monia kaupunkiyhteisöön, asuinyhteisöön, liittyviä taidehankkeita. Huittisissa olemme toteuttaneet kymmenen vuotta Katugalleria Huittinen taideprosessia. Julkiseen tilaan on viiden kesänäyttelyn myötä jäänyt noin 50 taideteosta. Katugalleria –nimi on siis ymmärrettävä sanatarkasti, taide on kaduilla, puistoissa, asuntoalueilla... Perusajatuksena on nimenomaan taiteen vieminen keskelle arjen elämää, niin, että taiteeseen törmää, jos ei väistä, taiteen kohtaavat siis nekin kaupungin asukkaat, jotka eivät ole kuvataideorientoituneita. Jälleen ensi kesäksi teemme uuden näyttelyn. Sen valmistelu on meneillään parhaillaan. Palautteemme ja kokemuksemme ovat erinomaiset. Myös Huittisten kaupunki kokee kuvataideprosessimme erittäin tärkeäksi. Kulttuuri, kuvataiteeseen painottuen, on ollut viime vuodet yksi Huittisten kaupungin kehitysstrategian yksi kolmesta painopistealueesta. Katugalleriasta on tehty myös tutkimusta, joka osoitti prosessin tulokselliseksi. Tutkimuksen teki vuonna 2003 Lapin Yliopistossa Teija Lehtoranta. Tutkimuksen nimi on Törmäys taiteeseen, Uuden julkisen taiteen

vastaanotto ja merkitys Huittisten Katugalleriassa. Kaupungin kiinnostusta asiaan kuvaa vaikkapa se, että kaupungininsinööri pyysi äskettäin Katugallerialta konsulttiapua vanhan puiston saneeraukseen keskellä vanhaa omakotialuetta. Katugalleria, käytännössä minä, etsin kolmen nuoren taiteilijan ryhmän, joka parhaillaan suunnittelee ja jo osittain toteuttaa puistoa kaupungin normaalilla puistorakentamisrahoituksella ja henkilöstöllä. Puiston teko liittyy ensi kesän Katugalleria –näyttelyymme rakennusperformanssina joka jatkuu vielä seuraavankin vuoden.

10. Miten arvelet asukkaiden suhtautuvan teoksiin/kokevan teokset? Oletko saanut niistä palautetta? Millaista?

Kuten totesin palautetta on paljon. Teija Lehtoranta teki tutkimukseensa asukaskyselyn, joka osoitti tavoitteemme toteutuneen. Ihmiset, jotka eivät aiemmin ole olleet ollenkaan taiteesta kiinnostuneita, odottavat nykyisin hyvin kiinnostuneina seuraavien näyttelyiden teoksia. Myös paikallisen lehden ja radion mielipidesivuilla ja ohjelmissa käydään keskusteluja.

11. Mitä asioita pitäisi mielestäsi ottaa huomioon jo alueen kaavoitusvaiheessa?

Helsingin kaupungin Arabianrannan malli on mainio: prosenttiperiaate. Taidetta kaikkiin hankkeisiin.

12. Saako sinuun ottaa yhteyttä myöhemmin taideprojektien tiimoilta?

Mielellään saa. Olen kaikin tavoin kiinnostunut, voin viisata käytännöllisissä asioissa... tai/ja tehdä taidetta.

13. Haluatko valmiin tutkielman sähköpostiisi joulukuussa?

Mielelläni haluan, koska kokoan aihepiirin aineistoa.

Taiteilija B

- keski-ikäinen nainen

1. Olen 49 v. kuvanveistäjä-keramiikkataiteilija

-perheellinen 2 lasta

-asun ja työskentelen Vantaalla entisessä kyläkaupassa, jossa minulla on hyvät työtilat taiteeni tekemiseen.

Oman taiteeni rinnalla järjestä ateljeessani yrityksille lähinnä tyky-toimintana keramiikkatapahtumia. Taiteen tekeminen on kivaa, perheen kanssa oleminen, matkustelu, mökkeily, uiminen ja ulkoilu ja pihatyöt on kivaa. Lisää taiteestani www.rytkola.fi

2. Teen värikkäitä, keramiikaksi isoja abstrakteja veistoksia ja seinäteoksia joiden lähtökohtana on usein luonnon muodot tai tapahtumat, sadut, tarinat, hyvyys-pahuus

3. Ympäristötaide on taiteena demokraattista ja saavutettavaa. Se on kaikkien asukkaiden - ikään, sukupuoleen tai varallisuuteen katsomatta - nähtävillä ja koettavissa.

4. Asuinalueen viihtyvyyttä luovat ihmisen kokoinen mittakaava, turvallisuus, esteettisyys, rakennetun ympäristön ja luonnon harmonisuus, tunnistettavuus, palveluiden saatavuus

5. Liikenne, sotkuisuus ja ympäristön huollon puute, liian korkeat talot, pusikkoisuus, turvattomuus ja sosiaaliset ongelmat (huonosti voivat ihmiset)

6. Teos Arabian ranta on kolmen taiteilijan yhteisteos. Tullessani mukaan projektiin teoksen lähtökohtana oli Päivi Kiurun jo ideoima ajatus muurista. Se on hyvin urbaani teos, joka toimii linkkinä alueen nykyisyyden ja historian välillä ja toimii siinä hienosti. Teoksen muoto kuvaa kaupunkisilhuettia ja kuvat kertovat alueen historiasta. Teoksen paikka sijoittuu entisen laustauslaiturin paikkeille.

7. Asetimme tavoitteet yhdessä ja ne saavutettiin. Tietysti jälkeenpäin tulee ajatelleeksi, että olisi voinut tehdä paremminkin. Eli oppimista kyllä tapahtui projektin aikana.

8. Kyllä se sopii pihalle hyvin ja määrittää hyvin pihan juuri omakseen.

9. Taide asuinalueella on asukkaiden kannalta merkityksellistä, se mielestäni lisää sosiaalisuutta. Asukkaat ja ohikulkijat voivat keskustella teoksista, se lisää yhteenkuuluvuutta ja me-henkeä asuinalueella. Meidän talossa on juuri se ja se taideteos.. Taide on esteettistä ja se lisää alueen tunnistettavuutta. Taide on asukkaille nautinto.

10. Olen saanut talon lapsilta hen.koht. erittäin positiivista palautetta

11. En tiedä

12. Kyllä saa, olen erittäin kiinnostunut olemaan mukana ympäristötaideprojekteissa. Materiaalini keramiikka sopii erittäin hyvin juuri tämän tyyppisiin asuinalueitaiteen materiaaliksi monellakin tapaa käytettynä. Valitettavasti sitä Suomessa vaan käytetään vielä vähän. Japanissa ja USA:ssa ja jopa Keski-Euroopassa keramiikkaa arvostetaan ja käytetään paljon.

13. Kyllä mielelläni, uusi osoite: johanna@rytkola.fi

www.rytkola.fi

Taiteilija C

- keski-ikäinen nainen

1. Kerro itsestäsi (jotain, mitä haluat. Esim. ikä, onko perhettä, harrastuksia, mikä on kivaa).

1. Olen 46-vuotias naimisissa oleva kolmen koululaisen äiti. Harrastan klassista ja kuorolaulua sekä uintia. Olen järjestöaktiivi. Taiteen tekemisen lisäksi myös opetan lapsia ja nuoria taiteentekijöitä.

2. Millaista taidetta teet? Tekniikat? Teemat?

2. Materiaalini on keramiikka. Teen veistoksia ja seinälaatta- ja tiiliteoksia. Useissa teoksissani olen käyttänyt taloa ihmisen vertauskuvana. Arkiset asiat ja puhe ovat kiinnostavia lähtökohtia teoksille.

3. Ympäristötaiteen tekemisen lähtökohdat?

3. Alueen historia ja nykytilanne.

4. Millaisia asioita pidät yleensä tärkeinä asuinympäristössä? Mikä luo mielestäsi viihtyisyyttä? Mitkä asiat ovat keskeisiä asumisessa ja sen kokemisessa?

4. Alueen historian tuominen esiin. Materiaalit ovat tärkeitä, niiden tulee kestää ja vanheta kauniisti. Viihtyisyyttä luo myös organisoimaton, turha tai tyhjä tila.

5. Millaiset asiat ympäristössä voivat häiritä?

5. Häiritä voi yleinen rauhattomuus, kun kaikkea on liikaa.

6. Mitä ajattelet Arabianrannan alueelle toteuttamastasi taideteoksesta/teoksista?

6. Koko prosessi oli monimuotoinen, haastava ja opettavainen. Sain toteuttaa suunnitelmani yhteistyössä osaavien ihmisten kanssa. Olen tyytyväinen.

7. Asetitko teokselle jotain tavoitteita? Millaisia? Saavutitko niitä vai muuttuivatko tavoitteet prosessin aikana? Miten?

7. Rakennuksen sisälle halusin tuoda viittauksen ympäröivään maisemaan. Pihalla ja julkisivussa tavoittelin arkisuutta, teokseni elää ja avautuu vasta lähietäisyydeltä. Halusin välttää irrallisuutta ja "jalustataidetta".

8. Pidätkö teosta muuten onnistuneena? Miksi?

8. Pidän onnistuneena. Uskoisin, että teokseni kestävät ajassa, että asukkaat löytävät niistä uusiakin sisältöjä ajan kuluessa.

9. Millaisia ajatuksia sinulla on herännyt taiteesta asuinalueella? Osaatko mainita jotain erityispiirteitä?

9. Monikulttuurisuus pitää myös huomioida.

10. Miten arvelet asukkaiden suhtautuvan teoksiin/kokevan teokset? Oletko saanut niistä palautetta? Millaista?

10. Olen tutustunut alueen asukkaisiin ja saanut heiltä positiivista palautetta. Teokseni ovat saaneet ihmiset keskustelemaan. Ehkäpä teosten arkisuus vapauttaa ihmiset puhumaan. Eri ikäiset ihmiset ovat kommentoineet teoksiani. Äidit istuvat hiikkalaatikolla ja heillä on siinä hetki aikaa tutkia teostani. Lasten palaute miellyttää. Eräs tyttö tunnisti netissä olleesta kuvasta ystävänsä talon taideteoksen perusteella.

11. Mitä asioita pitäisi mielestäsi ottaa huomioon jo alueen kaavoitusvaiheessa?

12. Saako sinuun ottaa yhteyttä myöhemmin taideprojektien tiimoilta?

12. Saa ottaa.

13. Haluatko valmiin tutkielman sähköpostiisi joulukuussa?

13. Haluaisin mielelläni.

Taiteilija D

- keski-ikäinen nainen

1. Olen 44-vuotias perheellinen taiteilija-tutkija, kahden teinipojan äiti. Teen taidetta keramiikka- ja kuvataiteen välimaastossa.
2. Taiteilijana liikun keramiikka- ja kuvataiteen välimaastossa. Käytän keramiikkaa merkityksellisenä ilmaisumuotona. Tekniikkana se on haastava. Käsittelen sen avulla erityisesti naiseuden teemoja. Taiteeni erityispiirteenä mainittakoon tekniikka, jonka avulla tuon kuvaa keramiikalle. Tähän asti se on ollut silkkipainotekniikka, parhaillaan otan haltuuni siirtokuvatekniikkaa, joka mahdollistaa kolmiulotteiset kuvapinnat entistä paremmin.
3. Säänkestävyys, joka on ollut erityishaaste suomalaisessa ilmastossa keramiikalle. Sen lisäksi esteettisyys ja sisältö: että asukkaat löytäisivät teoksesta tarttumapinnan omaan elämäänsä ja kokemusmaailmaansa.
4. Viihtyvyyys, turvallisuus, yhteisöllisyys. Asuinpaikassa on hyvä on joitain tiettyjä ominaispiirteitä jotka tekevät siitä juuri 'minun' asuinalueeni - tällainen voi olla juuri esim. jokin tuttu ja mieluisa taideteos.
5. Epäsiisteys, epäesteettisyys, epäergonomisuus, juurettomuuden tuntu, pelon maantiede (pelottavat tilat, pimeät paikat), huonot palvelut, huonot rakennusmateriaalit, keskeneräinen ympäristö.
6. Kaikilla tavoin mielenkiintoinen projekti, joka onnistui mielestäni hyvin. Teoksessa on paljon ensimmäistä kertaa kokeiltua: erilaisia tekniikoita, jotka on kehitelty kestävämmän Suomen talvea ja vettä. Yhteistyötä varten uusi porukka.
7. Että se kestää Suomen talvea. Toivottavasti tavoite toteutuu. Esteettinen ulottuvuus toteutui mielestäni hyvin.

8. Kyllä. Se on tarpeeksi monimerkityksinen ja silti pelkistetty kokonaisuus.
9. Taideprojektit merkkavat asuinalueita.
10. Kyllä. Ovat tykänneet. Eritoten lapset ovat ottaneet teokset omikseen.
11. Suunnitelma sinne tulevista taideteoksista - että niitä tulisi tasapuolisesti joka kolkkaan: sisä- ja ulkotiloihin.
12. Kyllä
13. Kiitos ei

Taiteilija E

- keski-ikäinen nainen

1. Kerro itsestäsi (jotain, mitä haluat. Esim. ikä, onko perhettä, harrastuksia, mikä on kivaa).

Ikä 41 vuotta, naimisissa, 1 lapsi (5 v.)

2. Millaista taidetta teet? Tekniikat? Teemat?

Teen taidetta materiaalinani lasi. Arabianrannan teos on toteutettu lasivaluna. Uniikkiteoksiani valmistan pate de verre -tekniikalla.

3. Ympäristötaiteen tekemisen lähtökohdat?

Koen, että tärkeimpänä lähtökohtana on itse ympäristö, johon taideteos tulee.

4. Millaisia asioita pidät yleensä tärkeinä asuinympäristössä? Mikä luo mielestäsi viihtyisyyttä? Mitkä asiat ovat keskeisiä asumisessa ja sen kokemisessa?

Detaljit, jotka mielellään voivat olla osin aika neutraalejakin, lisäävät mielestäni ympäristön kiinnostavuutta. Asuinkortteliin ei mielestäni välttämättä sovi hyvin ”räiskyvä” teos – sellainen sopii paremmin kohteeseen, jossa ihmiset kulkevat nopeasti teoksen ohitse. Asumisen kokemiseen varmasti vaikuttaa se, että voi itse jotenkin olla mukana luomassa / ylläpitämässä asuinympäristöään.

5. Millaiset asiat ympäristössä voivat häiritä?

Liian 'hyökkäävät' yksityiskohdat.

6. Mitä ajattelet Arabianrannan alueelle toteuttamastasi taideteoksesta/teoksista?

Olen saanut positiivista palautetta, mikä on ilahduttanut ja myös luonut pitkälti oman mielikuvani teoksen toimivuudesta asuinkorttelissa.

7. Asetitko teokselle jotain tavoitteita? Millaisia? Saavutitko niitä vai muuttuivatko tavoitteet prosessin aikana? Miten?

Toivoin saavuttavani tunnelmia Arabian rannan luonnosta, meren läheisyydestä, jotka toivoin siirtäväni suljetulle korttelipihalle. Heijastuksia, valon ja vuodenaajan mukaan vaihtuvia efektejä. Uskon saavuttaneeni tämän tavoitteen.

8. Pidätkö teosta muuten onnistuneena? Miksi?

Lasi materiaalina herätti paljon epäluuloja suunnitteluvaiheessa: että ilkivalta aiheuttaa teoksen särkymisen välittömästi.

Käytin paljon aikaa teoksen ilkivallan / vuodenaikojen kestävyys suunnitteluun ja kaikkien yksityiskohtien hiomiseen ja mallinnukseen. Teos on kestänyt hyvin siihen kohdistuneet hyökkäykset (niitä on tietenkin tapahtunut).

9. Millaisia ajatuksia sinulla on herännyt taiteesta asuinalueella? Osaatko mainita jotain erityispiirteitä?

10. Miten arvelet asukkaiden suhtautuvan teoksiin/kokevan teokset? Oletko saanut niistä palautetta? Millaista?

Olen saanut hyvää palautetta. Kommenteista lapsiperheiden vanhemmilta välittyy huoli turvallisuudesta.

11. Mitä asioita pitäisi mielestäsi ottaa huomioon jo alueen kaavoitusvaiheessa?

Ennen kaikkea mielestäni ketä alueella tulee asumaan, millaisia perheitä, ketkä ovat 'käyttäjät'.

12. Saako sinuun ottaa yhteyttä myöhemmin taideprojektien tiimoilta?

Mielellään toki. Liitän yhteystietoni s-postiin.

13. Haluatko valmiin tutkielman sähköpostiisi joulukuussa?

Kyllä, kiitos, tutkielman aiheesi kiinnostaa minua kovasti.

Taiteilija F

- keski-ikäinen mies

1. Kerro itsestäsi (jotain, mitä haluat. Esim. ikä, onko perhettä, harrastuksia, mikä on kivaa).

1. Olen 36-vuotias helsinkiläinen kuvataiteilija, naimisissa, tytär 7kk. Olen asunut elämästäni n. 20 vuotta lähiöissä Vantaalla ja Helsingissä sekä n. 15 vuotta Helsingin keskustassa. Lyhyempiä asumisvisiittejä olen tehnyt mm. Espanjaan ja Norjaan.

2. Millaista taidetta teet? Tekniikat? Teemat?

2. Työni ovat maalauksia, piirustuksia ja videoteoksia. Olen kiinnostunut maalauksen suhteesta havaintoon ja havainnon kehollisuuteen sekä muistiin. Installaatioissani minua kiinnostaa maalauksen muoto osana tilaa ja siten myös arkkitehtuuria.

3. Ympäristötaiteen tekemisen lähtökohdat?

3. En ole varsinaisesti tehnyt ympäristötaideteoksia. Kuvantekijänä ja maalarina olen kiinnostunut rakennetusta ympäristöstä.

4. Millaisia asioita pidät yleensä tärkeinä asuinympäristössä? Mikä luo mielestäsi viihtyisyyttä? Mitkä asiat ovat keskeisiä asumisessa ja sen kokemisessa?

4. Ensisijainen viihtyvyyteen vaikuttava tekijä on asukkaiden mahdollisuus luontevaan ja helppoon sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden asukkaiden kanssa.

Ympäristö, joka houkuttelee ihmisiä oleilemaan ja kokoontumaan yhteisiin paikkoihin luo viihtyisyyttä, kotoisuutta ja turvallisuutta. Taide voi olla yhtenä osana vaikuttamassa tähän.

5. Millaiset asiat ympäristössä voivat häiritä?

5. Ympäristön persoonattomuus, nimettömyys ja ajallinen kapeus tulevat ensimmäisenä mieleen. Edelliseen viitaten olen sitä mieltä, että hyvä asuin ympäristö kokoaa ihmisiä enemmän kuin hajaannuttaa heitä eli asuminen ja toiminta voi tapahtua tiiviillä alueella. Ympäristön liiallinen homogeenisuus voi myös häiritä ts. ympäristöstä häviää yllätyksellisyys ja luovat törmäykset - Kaapelitehdas elävänä kulttuurikeskuksena Ruoholahden asuinalueella on esimerkki tällaisesta hyvästä törmäyksestä.

6. Mitä ajattelet Arabianrannan alueelle toteuttamastasi taideteoksesta/teoksista?

6. Seinämaalaukseni suunnittelin osaksi rakennusta ja niiden tehtävänä on merkitä asukkaiden yhteinen julkinen tila persoonalliseksi paikaksi.

7. Asetitko teokselle jotain tavoitteita? Millaisia? Saavutitko niitä vai muuttuivatko tavoitteet prosessin aikana? Miten?

7. Tavoitteena oli saada aikaiseksi persoonallinen, miellyttävä ja yllättävä tila- ja kuvakokemus. Yhtenä lähtökohtana oli toteuttaa maalaukset vastaavilla materiaaleilla, mitä kyseisessä tilassa muutenkin olisi käytetty (lateksimaalit), jotta mahdollinen huoltomaalaus olisi helppo toteuttaa. Myös kuva-aiheet olivat mahdollisen huollon vuoksi muodoltaan yksinkertaisia. Halusin myös osoittaa, että halvoilla välineillä voi saada laadukkuutta tavalliseen asuin ympäristöön.

8. Pidätkö teosta muuten onnistuneena? Miksi?

8. Kyllä. Teokset toimivat kuvallisesti kolmen tilan sarjana (toteutin kolme maalausta kolmeen eri tilaan) ja niistä voi löytää keskinäistä sukulaisuutta. Työt ovat väreiltään voimakkaita ja rikkaita ja kokonaisuudet ovat selkeästi tilan luonnetta muuttavia ja siten tekevät kustakin tilasta persoonallisen paikan.

9. Millaisia ajatuksia sinulla on herännyt taiteesta asuinalueella? Osaatko mainita jotain erityispiirteitä?

9. Uskon, että taiteella voidaan luoda asuinalueille kulttuurista kerroksellisuutta, vaihtoehtoista estetiikkaa ja kaupunkikuvaa. Taide voi nostaa alueen persoonallisuutta ja siten helpottaa ihmisten juurtumista ja kiinnittymistä alueelle. Aikaisempaan vastaukseen viitaten (kys.4) en usko, että taide yksinään ratkaisee viihtyvyys- tai esteettisyysongelmia. Kauneusarvot sekä mielipiteet nykytaiteesta ovat hyvin suhteellisia ja siten pelkällä esteettisyydellä tai taiteella on hyvin vaikea lisätä yhteisöllisyyttä. Yksinäinen taideteos rannalla tai puistossa ei kerää myöskään ihmisiä samalla tavalla yhteen kuin vaikkapa kirpputori, kahvila, yleisötapahtuma, leikkipuisto tai urheilupuisto, mutta taide voi tietenkin olla osana niitä. Ylipääntään uskon, että ympäristön kokemuksellisuuteen vaikuttaa enemmän toiminta kuin estetiikka: kävely kotiin aina parkkipaikan halki ei ole hohdokasta vaikka sitä koristaisi taide.

10. Miten arvelet asukkaiden suhtautuvan teoksiin/kokevan teokset? Oletko saanut niistä palautetta? Millaista?

10. En ole tehnyt mitään asukaskyselyä. Positiivista palautetta sain tilaajalta ja arkkitehdeilta sekä muutamalta asukkaalta, joihin törmäsin töitä tehdessäni.

11. Mitä asioita pitäisi mielestäsi ottaa huomioon jo alueen kaavoitusvaiheessa?

11. Vaikean laaja kysymys... Arabianrannassa taiteilijat ovat päässeet projekteihin suhteellisen aikaisessa vaiheessa. Tätä voi yleensä pitää hyvänä asiana, mutta mielestäni kaupunkitaidetta pitäisi pystyä tuottamaan myös jo rakennettuihin ja vanhempiin kaupunkitiloihin, jolloin taiteilijat voisivat tuoda esille juuri kulttuurillista ja ajallista kerroksellisuutta.

Taide voi olla myös kommentti tai vaikkapa vastaväite ja tarkastella yleistä suunnittelukokonaisuutta ulkoapäin. Etäisyydenotto tiiviissä yhteistyössä voi olla joskus vaikeaa, joten aina yhteistyö alusta lähtien ei ole mielestäni välttämätöntä. Omassa projektissani yhteistyö sujui hyvin suunnittelijoiden ja tilaajan kanssa ja mukanaolo suunnittelun varhaisvaiheessa oli minusta mielekästä ja hyödyllistä.

12. Saako sinuun ottaa yhteyttä myöhemmin taideprojektien tiimoilta?

12. Olen hyvin kiinnostunut vastaavista projekteista ja julkinen taide kiinnostaa yleisemminkin.

13. Haluatko valmiin tutkielman sähköpostiisi joulukuussa?

13. Kyllä.

Taiteilija G

- vanhempi mies

1. Perhe: vaimo, 3 aikuista lasta. Harrastukset: taiteen ja kulttuuripolitiikan seuraaminen, lukeminen ja ystävien tapaaminen.
2. Teen abstraktia taidetta. Tekniikat: metalligrafiikka, maalaus. Teemoina nyt mm. luonto ja ihminen.
3. Jos on kyse ympäristötaiteesta: tärkeintä on viihtyvyyden lisääminen ja esteettisten arvojen tuominen kaikkien koettaviksi.
4. Viihtyvyyttä luo tasapainoinen arkkitehtuuri, luonnon läheisyys ja kotiympäristö, jonka voi kokea omakseen. Keskeisiä asioita asumisessa ovat valo, tila ja yksityisyys.
5. Häiritä voivat: liian tiheä kaavoitus, liikenne, viheralueiden puuttuminen.
6. Olen iloinen teosten saamasta positiivisesta vastaanotosta niin asukkailta, kuin suunnittelijoiltakin.
7. Tehtävän saatuaani hahmotin itselleni rakenteitten abstraktin tilan ja kuinka tehtävään liittyi luonto ja historia, ja että se soveltuu arkkitehtuurin henkeen. Suunnitteluprosessin alkaessa työ kehittyi uuden materiaalin löytyessä, joten näin sen mielessäni valmiina, ilman suuria muutoksia.
8. Riittää, että muut pitävät teosta onnistuneena.
9. Taide asuinalueella: taide kuuluu kaikille, se on osa ihmisen elämää ja kehitystä.
10. Olen iloinen teosten saamasta positiivisesta vastaanotosta niin asukkailta, kuin suunnittelijoiltakin.
11. Kaavoitusvaiheessa pitäisi ottaa huomioon viheralueet, palvelut ja julkinen liikenne.
12. Saa ottaa yhteyttä.

Liite IV Asukkaiden vastaukset

Asukas A

- Vanha nainen + mies

1. Asuneet yli 2 vuotta. Mies kulkee rollaattorilla. Harrastaa sauvakävelyä ja vesivoimistelua, kävelee paljon. Hyvä ulkoiluympäristö rannassa, kun ei ole autoja, vain polkupyöriä ja lastenvaunuja, Kauppa lähellä. Mies pääsee hyvin kulkemaan rollaattorilla. Loistavat liikenneyhteydet.

2. Ei lemmikkejä.

3. Taksia ja raitiovaunua (myös bussia). Ei kulje paljon jalan.

4. Viihtyy erittäin hyvin alueella. Ystävällisiä ihmisiä. Lapset asuvat lähellä.

5. Viihtyy asunnossa, mies ei.

6. Pitää tärkeänä siisteyttä ja sitä, ettei ole epämääräistä joukkoa. On omaa rauhaa. Ei häiritseviä tekijöitä.

7. epämääräistä joukkoa

8. Onhan tuossa meidän pihassakin yksi. Tämähän on vielä rakennusvaiheessa tämä Arabianranta, paljon on kesken.

Onhan tässä tämä ikivanha puisto, Kumtähden kenttä on vieressä.

9. En osaa sanoa. Viihtyisyyden vuoksi varmaan, ainakin tuohon pihalle? Puisto ollut jo kauan. Ihmisten viihtyisyyden vuoksi, olettaisin. Taideteollinen korkeakoulu lähellä, rantaankin tulee varmasti kaikkea. Varmaan tulee hyvin viihtyisää sitten kun tulee valmista.

10. - Tuota en ole nähnyt. Enkä tuota.

- Tämä on tästä pihalta. Lasiteos näyttää hienolta tuossa kuvassa, hyvin kuvattu. En osaa sanoa, kun en ole paljon pihalla. Tottakai ne silmää ilahduttaa kaikki taideteokset. Varmaan ihan kiva äideille ja lapsille.

- Tästä toisesta en ole ajatellut, että se on taide – olen ajatellut, että se on turvallisuusjuttu! Mutta se on kyllä upea yöllä!!

- En noihin metalliputkiin ole kiinnittänyt huomiota.

- Hepat – ehkä lapset viihtyy paremmin.

Asukas B

- vanha nainen

1. Ei harrastuksia. Olen syntynyt ja kasvanut täällä. Tätä sanottiin silloin Hermannin rannaksi. Kaikki on muuttunut. Tämä oli kaikki ihan suota. Tässä alhaalla oli puutaloja. Ne aina muutti, asuivat vaan pari kuukautta. Taloja on tullut kuin pipoa.
2. Ei lemmikkejä.
3. En liiku paljon.
4. Ostoskeskus on lähellä. On mukavan hiljaista. Liikenne ei häiritse.
5. Tykkään parvekkeesta (kun tupakoin). Vessa on valtavan iso eteisen kustannuksella.
6. Ostari, sieltä saa melkein kaikki. On apteekki. Rauha ja hiljaisuus luo viihtyisyyttä.
7. Melu voisi häiritä.
8. En.
9. -----
10. Noita en ole nähnyt.
Joo, tuo lasiteos on meidän pihalla. Tuossa on tuommoinen, muksut sano, että tule katsomaan, se on nätti. Näen sen kun vien roskia.
Ja tuo "Puro" on meidän porttikongissa. Ihmettelin, kun se on aina sula.

Nuorin poika sanoi, että se on joku lämmitys. Tytär sanoi, että se on taideteos. Sanoin, että en minä ole tiennyt, että se on joku Puro. En minä näitä muita ole nähnyt.

11. En muista nähneeni mitään teosta mistä en olisi pitänyt. En oikeastaan katsele näitä enää sillä silmällä. Menen kuutosella tai bussilla suoraan kaupunkiin, niin ei tule kateltua.

Asukas C

- keski-ikäinen nainen + 2 lasta

1. Harrastaa ulkoilua. Talvella rantaan ei aina pääse, kun on tulvia. On kaksi lasta.
2. Ei lemmikkejä.
3. Julkisia liikennevälineitä, raitiovaunu yleisin, joskus myös bussi. Mieluiten ratikalla. Käyn kävelylenkeillä.
4. On viihdytty. Kaksi ja puoli vuotta on asuttu. Tiesimme jo rakennusvaiheessa, että hei tuohon tulee talo, tuohon me muutetaan.
5. Ollaan tykätty, vaikka olisi kiva, jos ruokapöytä mahtuisi keittiöön. Meillä on vaan keittokomero. Kiva aamulla katsoa tuota vilinää. Meteli ei häiritse, hyvä äänieristys.
6. Vaikuttaa monet asiat. Tässä on ostoskeskus vieressä, uimahalli ja raitiovaunu lähellä. Kirjasto kävelymatkan päässä.
7. Ei oikeastaan mikään häiritse. Alussa ajattelin, että ostari toisi laitapuolen kulkijoita, voisi tuoda rauhattomuutta. On kuitenkin ollut yllättävän hiljaista.
8. Joo, kyllä olen huomannut.
9. -----
10. Olen tosi ylpeä tästä meidän pihan teoksesta. Tosi onnistunut. Ainoa haittapuoli on, että vesiallas roskaantuu. Ja siinä on nyt kolme lamppua rikki. Mutta lamput on liian kirkkaat tuossa "Puro" -teoksen kohdalla porttikongissa. Pitää olla sälekaihtimet, että lapset pystyy nukkumaan. Olen pitänyt teoksia onnistuneina.
Erityisesti muistan tuuliteoksen, joka on tosi hieno, erityisesti illalla. Tuo jotain sellaista tosi kivaa tähän ympäristöön. Haluaisin myös, että Puro tulisi paremmin esiin.
Hepat on myös tuttu, Arabian koulun pihasta. Ollaan siitä kävelty läpi. Ajattelin joskus kiertää kaikki nämä pihat. Täällä järjestetään kävelykierroksiakin oppaan kanssa. Nettisivuilla olen tutustunut teoksiin.

Olen aina ylpeä kun esittelen vieraille teoksia. Kerron, että täällä alueella on joka pihassa teoksia. Tuo kivan lisän tänne piha-alueille.

11. Ei tule mieleen mitään epäonnistunutta teosta. Ainoa, mihin toivoisi vähemmän valaistusta on tuo Puro. Ei nyt ole edukseen.

Asukas D

- nuori nainen

1. Ei harrastuksia. Töissä.
2. Ei lemmikkejä.
3. Yleensä bussia.
4. Viihtynyt hyvin alueella. Asunut tässä puolisen vuotta.
5. On viihtynyt asunnossa.
6. Valoisa asunto, etelään päin. Mukavien kulkuyhteyksien päässä. Luonto lähellä. Tykkään paljonkin. Alhaalla rannassa.
7. Ei mikään häiritse.
8. En ole huomannut.
9. -----
10. Tuota on ole huomannut.
Tuo on meidän pihassa, siihen on kiinnittänyt huomiota. Pimeällä varsinkin nätti. Valonkäyttö miellyttää. On rauhallinen. En ole kiinnittänyt paljoa huomiota.

Nuo valoviivat on mielenkiintoiset. Ne olen huomannut.

Näitä muita en ole huomannut. Kun menee monta kertaa jotain reittiä, niin ei niitä teoksia enää huomaa. (Niihin tottuu.)
11. En ole huomannut sellaista mikä ei olisi onnistunut.

Asukas E

- keski-ikäinen mies + keski-ikäinen nainen + 2 lasta

1. Ulkoilu, hiihto, laskettelu, ulkoilu metsässä, veneily.
2. Ei lemmikkejä.
3. Kaikkia liikennevälineitä. Ratikka, auto, pyörä.
4. Muuttivat 2002 syksyllä (3 v). Viihtyneet hyvin. Alue kesken, jotain puuttuu. Kivoja kahviloita on vaan yksi, voisi olla useampikin.
5. Ollaan viihtyneet asunnossa, vaikka makuuhuoneet ovat tosi pienet. Muuten ollaan tyytyväisiä.
6. Väljyys, puisto, puut, meren läheisyys, Annalan puisto lähellä. Ei ole rakennettu liian täyteen. Keskellä kaupunkia.
7. Kova läpikulkuliikenne häiritsisi varmaan eniten. Harmittaa, ettei Vanhan kaupungin lahtea pystytä koskaan puhdistamaan. Pitää aina lähteä muualle uimaan.
8. Ollaan huomattu. Ollaan seurattukin tätä ympäristöä. Arabian koulussa, puistossa, ostarin edessä, rannassa.
9. Yritetään luoda ympäristö viihtyisäksi. Että olisi muutakin kateltavaa kuin ne talot. Lisää kiinnostavuutta ja ihmisten kiintymystä siihen omaan taloon.
10. Eniten on pidetty Arabiankoulun varsasta. Se on kivan näköinen, tytöt on kiinnostuneita siitä.
Tämä on tuttu, on meidän talon vierestä. Istuu hyvin luontoon, herättää ihmisten kiinnostusta, vähän sivussa aika huomaamattomasti, mutta aika hieno yksityiskohta.
Joo, tämä me ollaan nähty. Näkyy varsinkin iltasin aika hyvin, kiva yksityiskohta. Joku asukas on jatkanut tätä jollain valoilla. Parvekkeen alaosassa valot, jotka heijastaa sisään. Se oli toi alimmainen.

Nuo on ihan kivoja, rikkoo yleistä tylsää näköalaa, tuo ilmettä.
Samoin kuin nuo erikoiset kehikot Kaj Franckin kadun päässä kiinnittää ihmisten huomiota.
11. Ei tule mieleen mitään mikä ei olisi onnistunut.

Asukas F

- vanhempi nainen (afasia)

1. Harrastaa lukemista, jumppaa, kävelyä, maalausta ja elokuvia. Ei perhettä.
2. Ei lemmikkejä.
3. Kävely, ratikka, bussi.
4. Asunut alueella 2,5 vuotta. Viihtyy. Hieno paikka.
5. Viihtyy asunnossa hyvin.
6. Viihtyisyyttä luo rantamaisema, puistoalueet ja liikenneyhteydet.
7. Ympäristössä häiritsisivät roskat ja puistojen istutusten huono hoito.
8. Kyllä. Oman pihan juttu, koulun pihalla veistokset, talon seinillä, Kumtähden kentällä (Aurinko).
9. -----
10. Koulun pihalla veistokset, talon seinillä, Kumtähden kentällä (Aurinko).
11. Lasiteoksesta puuttuu merkitys. Se on tyhjä.

Asukas G

- keski-ikäinen nainen

1. Ei perhettä. Ulkoilen alueella, käyn erilaisissa voimisteluryhmissä.
2. Ei lemmikkejä.
3. Yleensä raitiovaunua. Joskus bussia tai omaa autoa.
4. Olen asunut vasta puoli vuotta paikkakunnalla. Tuntuu turvalliselta, ihmiset huomioivat toisensa.
5. Kyllä. Uusi asunto on aina uusi asunto. Siisteys ja valoisuus tärkeää.
6. Viihtyisyyttä tuo yleinen siisteys, luonnonläheisyys ja istutukset.
7. Ropusakki voisi häiritä.
8. Olen. Taidetta on joka puolella.
9. ---
10. On hienoa, kun Vanhankaupungin kosket ja rakennukset on säilytetty. Vesilintu-teos on viehättävä.
11. ”Legotalo” ei ole tyylikäs.

LIITE V

Asukkaiden ja taiteilijoiden mielipiteet Arabianrannan alueen taideteosten onnistumisesta

Asukkaat arvostavat ympäristössään olevia taideteoksia, vaikkeivät aina osanneet sanoa miksi. He eivät suoraan maininneet sanaa esteettisyys, mutta sen suuntaista kuvailua, kuten esimerkiksi taide ilahduttaa silmää, nätti, kivan näköinen, viehättävä, kuitenkin käytettiin paljon, ja esteettiset arvot koettiin selvästi tärkeiksi. Taiteilijat käyttivät eriytyneempiä ilmauksia, esimerkiksi ihmisen kokoinen mittakaava, detaljien kauneus tai materiaalien kaunis vanheneminen.

Asukkaiden ja taiteilijan mielipiteet teoksesta A

Kysyin Arabianrannan asukailta heidän mielipiteitään teoksesta A. Teos A sijaitsee korttelin sisäpihalla. Jotkut asukkaat esittivät mielipiteitään teoksesta todella varovasti:

”Tämä on tästä pihalta. En osaa sanoa, kun en ole paljon pihalla. Totta kai ne silmää ilahduttaa kaikki taideteokset.”

Joskus teokset ehkä mielletään niin kiinteäksi osaksi arkkitehtuuria tai arkea, ettei niitä ole tarvetta kommentoida. Niiden rooli on lähellä kadunkalusteiden, kuten esimerkiksi katulampun, roolia. Ne ovat osa jokapäiväistä elämää ja toimintaa.

”Joo, tuo teos on meidän pihalla. Näen sen kun vien roskia. Muksut sano, että tule katsomaan, se on nätti.”

”En muista nähneeni mitään teosta mistä en olisi pitänyt. En oikeastaan katsele enää sillä silmällä. Menen kuutosella suoraan kaupunkiin, niin ei tule kateltua.”

Taiteella on myös oma roolinsa sosiaalisessa toiminnassa – sitä voi esitellä vaikka vierailleen. Samalla teos lisää paikan tunnistettavuutta. Kaksi asukasta on innoissaan teos A:sta:

”Olen tosi ylpeä tästä meidän pihan teoksesta. Tosi onnistunut. Tuo kivan lisän tänne piha-alueelle. Olen aina ylpeä kun esittelen vieraille teoksia.”

”Pimeällä varsinkin nätti. Valonkäyttö miellyttää ja se on rauhallinen.”

Yksi teokseen tyytymätönkin löytyi:

”Teoksesta puuttuu mielestäni merkitys. Se on niin kuin tyhjä.”

Kaikki teokset eivät voi miellyttää kaikkia. Siksi voisi ajatella, että on hyvä, että teokset sulautuvat ympäristöönsä. Toisaalta joskus juuri teoksen varovaisuus on syynä siihen, että sen sisältö ei välity kokijalle. Tältä kannalta katsoen asuinalueille kannattaa tehdä myös rohkeampia teoksia – tällöin on vain pidettävä huoli siitä, että asukkailla on tarpeeksi valinnan varaa valita millaiseen ympäristöön muuttavat.

Suurin osa asukkaista arvosti teoksen esteettisiä ominaisuuksia. He kuvailivat teosta seuraavasti: se ilahduttaa silmää, on nätti, tosi onnistunut, tuo kivan lisän tänne, on rauhallinen. Lisäksi arvostettiin teoksen tarjoamia toiminnallisia, varsinkin sosiaalisia virikkeitä. Siitä keskusteltiin esimerkiksi lasten ja vieraiden kanssa, ja se saattoi osua silmiin vaikkapa roskia viedessä.

Taiteilija kirjoittaa teoksestaan – lähinnä sen sisällöstä – ja tavoitteistaan seuraavasti:

”Toivoin saavuttavani tunnelmia Arabianrannan luonnosta, meren läheisyydestä, jotka toivoin siirtäväni suljetulle korttelipihalle. Heijastuksia, valon ja vuodenaajan mukaan vaihtuvia efektejä. Uskon saavuttaneeni tämän tavoitteen.”

Taiteilija kertoo, että teos on kestänyt hyvin myös vuodenaikojen vaihtumisen ja ilkvallan, jota siihen on valitettavasti jonkin verran kohdistunut materiaalin

haavoittuvuuden takia. Lapsiperheiden vanhemmilta on tullut tiedusteluja teoksen turvallisuudesta.

Taiteilija pyrki siihen, ettei teos ole liian räiskyvä rauhalliseen pihapiiriin, ja asukkaiden kommentteista päätellen tämä onkin toteutunut. Suurin osa asukkaista pitää teoksesta, vaikka ei useinkaan kiinnitä siihen huomiota. Tähän vaikuttaa varmasti se, että korttelissa asuu paljon ikääntyneitä ja liikuntaesteisiä ihmisiä sekä toisaalta myös lapsiperheitä, joiden huomion käytännön toimet vievät lähes kokonaan. Lisäksi vanhemmat ihmiset liikkuvat vähemmän pimeään aikaan, jolloin valoteokset tulevat paremmin näkyviin. Teos tuntuu sulautuvan päivällä ympäristöönsä. Kaikki haastatellut olivat kuitenkin huomanneet teoksen. Teoksen valon käytöstä ja harmonisuudesta pidettiin yleisesti, mutta sen sisältöä ei kyetty analysoimaan. Tämä voi ehkä osaksi johtua sisällön heikosta välittyvyydestä tai siitä, että teoksen tarkastelu vaatii rauhoittumista, mutta pääosin kyse lienee puhutavan, ns. taidekielen, puuttumisesta. Taiteilijoiden ja asukkaiden näkökulmaero on käsin kosketeltava. Teoksella on asukkaille ensisijaisesti esteettinen merkitys, ja sen lisäksi sosiaalinen ja toiminnallinen merkitys – tässä järjestyksessä. He eivät niinkään pohtineet, mistä teoksen estetiikka ja muut ominaisuudet kumpuavat. Taiteilijalle tärkeintä on sisältö, josta estetiikka ja muut ominaisuudet sitten nousevat. Lopputulos voi siis olla hyvin lähellä asukkaiden toiveita, vaikka taiteilijan lähtökohdat olisivatkin hyvinkin erilaiset.

Muut Arabianrannan taideteokset (taiteilijoiden ja asukkaiden kommentit)

Vastaajien kommentoimat taideteokset löytyvät kirjasta 2. *Raportti Arabianrannan taiteellisesta koordinoinnista*. Näytin kirjasta kuvia muun muassa Jukka Vikbergin Lintuparatiisi-teoksesta, Tiina Veräjänkorvan Siniset hetket -teoksesta, Ulla Pohjolan Valokivi-teoksesta, Tarja Ervastin Tuulenkuvia -teoksesta, Howard Smithin Man and Woman -teoksesta sekä Kaija Kontulaisen Varsa-teoksesta.

1. Taiteilijoiden kommentit omista teoksistaan – tärkeää estetiikka, kestävyys ja taloudellisuus

Taiteilijat olivat kokeneet teosten tekemisen haasteelliseksi, vastuulliseksi ja antoisaksi, ja he olivat yleisesti tyytyväisiä taideprojektien lopputuloksiin, teoksiin. Koska asuminen on myös taiteilijoille jokapäiväistä arkea, heillä ei ollut vaikeuksia erikoisosaamisensa lisäksi tarkastella asioita myös asukkaan viihtyvyyden näkökulmasta. Taiteilijoilla oli teosten suhteen monia tavoitteita, joista tärkeimpiä olivat sisältö ja estetiikka, laatu ja kestävyys, persoonallisuus, linkit alueen attributteihin, keskustelun herättäminen sekä taiteen rooli osana arkielämää:

”Tavoitteena oli saada aikaiseksi persoonallinen, miellyttävä ja yllättävä tila- ja kuvakokemus.”

”Halusin myös osoittaa, että halvoilla välineillä voi saada laadukkuutta tavalliseen asuinympäristöön.”

”Rakennuksen sisälle halusin tuoda viittauksen ympäröivään maisemaan. Pihalla ja julkisivussa tavoittelin arkisuutta, teokseni elää ja avautuu vasta lähietäisyydeltä.”

”Toivoin saavuttavani tunnelmia Arabianrannan luonnosta, meren läheisyydestä, jotka toivoin siirtäväni suljetulle korttelipihalle. Heijastuksia, valon ja vuodenaikojen mukaan vaihtuvia efektejä.”

”Riittää, että muut pitävät teosta onnistuneena.”

Pääosassa sisältö – muun muassa paikkasidonnaisuus ja kerroksellisuus

Taiteilijat pitivät tärkeänä sitä, että teos sopii Arabianrantaan esimerkiksi materiaaleiltaan tai sillä on jokin yhdysside esimerkiksi alueen historiaan tai luontoon. Tärkeää on myös esteettisyys, persoonallisuus ja monimerkityksisyys.

”Se (teos) on tarpeeksi monimerkityksinen ja silti pelkistetty kokonaisuus.”

”Teokset toimivat kuvallisesti kolmen tilan sarjana (toteutin kolme maalausta kolmeen eri tilaan) ja niistä voi löytää keskinäistä sukulaisuutta. Työt ovat väreiltään voimakkaita ja rikkaita ja kokonaisuudet ovat selkeästi tilan luonnetta muuttavia ja siten tekevät kustakin tilasta persoonallisen paikan.”

”Mielestäni se (teos) sopii aivan erityisen hyvin nimenomaan Arabianrantaan, materiaali on samansukuisesta teollisesta tuotannosta kuin Arabian tehtaat (eli Nuutajärven lasitehtaasta).”

Myös taiteilijaryhmä B:n teos sopii taiteilijoiden mielestä hyvin paikalleen:

”Se on hyvin urbaani teos, joka toimii linkkinä alueen nykyisyyden ja historian välillä ja toimii siinä hienosti. Teoksen muoto kuvaa kaupunkisilhuettia ja kuvat kertovat alueen historiasta.”

Keskustelun herättäminen ja uuden yleisön löytäminen

Taiteilijat ovat tyytyväisiä siihen, että teokset herättävät keskustelua.

”Se on mielestäni parasta mitä voin taiteellani saavuttaa.”

”Monille teos ruostuneesta teräksestä ja valuraudasta oli ensiksi kummastuksen aihe, mutta keskusteluissa ahaa-oivallukset virittivät uusia mietteitä.”

Jotkut taiteilijat saattavat kokea, että heillä on taiteensa kautta myös jonkinasteinen dialogiin perustuva sivistävä rooli. Jos opitaan ensin keskustelemaan avoimesti taiteesta, niin ehkä jonain päivänä jostain muustakin?

Toiveena on, että taide tavoittaisi myös ne ihmiset, jotka eivät ennen ole taiteeseen törmänneet, heidän omassa arkiympäristössään. Taide nähtiin osana kaupunkia ja sen elämää – jopa toimintaa.

”Halusin välttää irrallisuutta ja ’jalustataidetta’.”

”Taide kuuluu kaikille, se on osa ihmisen elämää ja kehitystä.”

”Uskon, että taiteella voidaan luoda asuinalueille kulttuurista kerroksellisuutta, vaihtoehtoista estetiikkaa ja kaupunkikuvaa.”

”Helsingin kaupungin Arabianrannan malli on mainio: prosenttiperiaate (1-2% rakennusmenoista). Taidetta kaikkiin hankkeisiin.”

Taiteilijat ovat saaneet suoraakin palautetta:

” Ovat tykänneet. Eritoten lapset ovat ottaneet teokset omikseen.”

”Teos on kestänyt hyvin siihen kohdistuneet hyökkäykset (niitä on tietenkin tapahtunut). – Kommenteista lapsiperheiden vanhemmilta välittyy huoli turvallisuudesta.”

Kommenteista päätellen taiteilijat haluavat tuoda taiteen kaikkien ulottuville ja antaa oman asiantuntevan panoksensa yhteiskunnan rakentamiseen. Se ei Arabianrannassa ole tarkoittanut taiteen ”paketoimista” helposti markkinoitavaan muotoon, eivätkä taiteilijat, koordinaattori ja muut osapuolet ole sortuneet myöskään yleisön aliarviointiin. Teosten valinnassa ja kehittämisessä on luotettu taiteilijoiden ja koordinaattorin näkemyksiin sekä eri alojen asiantuntijoiden väliseen yhteistyöhön. Uskon, että alueen kantavat teemat ovat olleet niin itseoikeutettuja, että eri osapuolten on ollut helppo sitoutua niihin.

Haasteena kestävyys

Teosten uskottiin myös kestävänsä aikaa:

”Uskoisin, että teokseni kestävät ajassa, että asukkaat löytävät niistä uusiakin sisältöjä ajan kuluessa.”

Haastavaksi oli koettu Suomen ilmasto-olot:

”Teoksessa on paljon ensimmäistä kertaa kokeiltua: erilaisia tekniikoita, jotka on kehitelty kestämään Suomen talvea ja vettä. Esteettinen ulottuvuus toteutui mielestäni hyvin. Toivottavasti myös kestävyystavoite toteutuu.”

Kommenteista päätellen taitelijat ovat tottuneet ottamaan riskejä. Kokeileminen ja riskinotto kuuluvat taiteen luonteeseen – ilman riskejä ei saavuteta mitään uutta.

Yhteisöllisyys ja tunnistettavuus

Taiteilijat näkevät, että taiteella on myös selkeä sosiaalinen funktio yhteisöllisyyden vahvistajana ja ihmisten kiinnittäjänä alueelle:

”Taide asuinalueella on asukkaiden kannalta merkityksellistä, se mielestäni lisää sosiaalisuutta. Asukkaat ja ohikulkijat voivat keskustella teoksista, mikä lisää yhteenkuuluvuutta ja me-henkeä asuinalueella.”

”Monikulttuurisuus pitää myös huomioida.”

Markku Hakuri ja Outi Raatikainen ovat otsikoineet artikkelinsa uusimmassa Arttu-lehdessä ”Ympäristötaide on kansainvälinen kieli” (Hakuri & Raatikainen, 2005, 25). Kuten muitakin kieliä, sitäkin voi tulkita eri lähtökohdista eri tavoilla. Teoksista voi syntyä mielenkiintoista keskustelua eri kulttuurien edustajien välille, ja niiden tutuus tai outous luo hyväksyvää ja suvaitsevaista ilmapiiriä.

”Teokseni ovat saaneet ihmiset keskustelemaan. Ehkäpä teosten arkisuus vapauttaa ihmiset puhumaan.”

”Seinämaalaukseni suunnittelin osaksi rakennusta ja niiden tehtävänä on merkitä asukkaiden yhteinen julkinen tila persoonalliseksi paikaksi.”

”Taide voi nostaa alueen persoonallisuutta ja siten helpottaa ihmisten juurtumista ja kiinnittymistä alueelle.”

”Taide on asukkaille nautinto.”

Taide virkistää ja rentouttaa – tämä on eduksi myös sosiaalisille suhteille.

Tärkeäksi koettu tunnistettavuuskin on toteutunut kirjaimellisesti. Yksi taiteilijoista kertoo:

”Eräs tyttö tunnisti netissä olleesta kuvasta ystävänsä talon taideteoksen perusteella.”

Taiteilijat välittävät ympäristöstään ja haluavat saada muutkin välittämään siitä ja kiinnittymään siihen. Myös taiteilija kiinnittää eräällä tavalla itsensä ympäristöön tehdessään sinne taideteosta – tämä on teoksen kannalta välttämätön prosessi.

Ajatuksia tulevaisuuden varalle

Taiteilijat kehottivat kaavoittajia miettimään tarkemmin keitä tietyille alueelle tulee muuttamaan, ja suunnittelemaan alueet sen mukaan.

”Millaisia perheitä, ketkä ovat ”käyttäjät.”

Olen taiteilijoiden kanssa samaa mieltä. Asuinalueita – ja -rakennuksia – saisi olla olemassa useammanlaisia. Sekä kaavoittamisessa että rakentamisessa on otettava huomioon, ketkä paikkoja ja tiloja tulevat käyttämään – näin saadaan otettua ainakin käytännön asiat hyvin huomioon. Vaikeampaa on sen sijaan kyselemällä mitata esimerkiksi ihmisten esteettisiä mieltymyksiä – tai mielipiteitä taideteoksista. Usein kieli ja käsitteet puuttuvat ja tällöin myös asioiden yhteyksien näkeminen on vaikeaa. Riski siitä, hyväksyvätkö yleisö ja mesenaatti teoksen, on perinteisesti kuulunut taiteilijan toimenkuvaan – usein taiteilijan ura ja jopa henki ovat olleet vaakalaudalla. Ovatko rakennuttajat valmiita ottamaan tai edes jakamaan tällaista riskiä? On muistettava, että riski kuuluu olennaisena osana taiteen luonteeseen.

Teosten ympäristön roskaisuus harmittaa muutamaa taiteilijaa.

”Teoksen ympäristön roskaisuus tosin jurppii minua itseäni.”

Kaikkia ongelmia ei taiteen keinoin voida ratkaista:

”Uskon, että ympäristön kokemuksellisuuteen vaikuttaa enemmän toiminta kuin estetiikka: kävely kotiin aina parkkipaikan halki ei ole hohdokasta vaikka sitä koristaisi taide.”

Huonoa suunnittelua ei siis voida korjata vain lisäämällä taidetta.

2. Asukkaiden kommentit heille näyttämistäni teoksista (niiden kuvista):

Yleisin asukkaiden kommentti Arabianrannan taideteoksista oli:

”Tuota en ole nähnyt.”

Varmasti kukaan asukkaista ei ollut huomannut kaikkia teoksia. Silti teoksilla on selvä esteettinen ja sosiaalinen rooli asukkaiden arjessa - vaikka monet niistä eivät ole heille auenneetkaan loppuun asti. Haastatellut olivat huomanneet eri teoksia.

”En ole noihin metalliputkiin kiinnittänyt huomiota.”

Joku asukkaista piti taiteen esteettistä arvoa itsestäänselvyytenä:

”Totta kai ne ilahduttaa silmää kaikki taideteokset.”

Teokset ovat herättäneet keskustelua eikä niitä välttämättä ole tunnistettu taiteeksi.

”Ja tuo Puro on meidän porttikongissa. Ihmettelin, kun se on aina sula. Nuorin poika sanoi, että se on joku lämmitys. Tytär sanoi, että se on taideteos. Sain, että en minä ole tiennyt, että se on joku Puro.”

Asukkailla oli myös korjausehdotuksia joihinkin teoksiin. Tutuista teoksista halutaan huolehtia, koska ne koetaan tavallaan omiksi. Ehkä niistä on jopa aistittavissa, että taiteilija on ajatellut tulevaa asukasta teosta tehdessään?

”Olen pitänyt teoksia tosi onnistuneina. Paitsi tuon yhden teoksen kohdalla on liikaa valaistusta, se ei tule esiin. Nämä hepat on myös tuttuja.”

”Ajattelin joskus kiertää kaikki nämä paikat. Nettisivuilla olen tutustunut teoksiin.”

”Kun menee monta kertaa jotain reittiä, niin ei niitä teoksia enää huomaa.”

Asukkaiden kommentteista paistaa välillä läpi kiintymys teoksiin.

”Eniten on pidetty koulun pihan varsasta, se on kivan näköinen, tytöt on kiinnostuneita siitä.”

Varsan selkään voi kiivetä, ja se on kivan näköinen. Tosin rivien välistä olisi pääteltävissä, että nämä ominaisuudet eivät yksinään riitä herättämään lasten ja aikuisten kiinnostusta - siinä on muutakin, jota ei ehkä osata sanoa kuvailla. Asukkaat ovat kiinnittäneet myös huomiota siihen miten hyvin teokset istuvat paikalleen.

”Tämä on tuttu, on meidän talon vierestä. Istuu hyvin luontoon, herättää ihmisten kiinnostuksen, vähän sivussa aika huomaamattomasti, mutta aika hieno yksityiskohta.”

”Nuo on kivoja, rikkoo yleistä tylsää näköalaa, tuo ilmettä. Samoin kuin nuo erikoiset kehikot Kaj Franckin kadun päässä kiinnittää ihmisten huomion.”

Kaksi asukasta puhuu siitä, miten teos kiinnittää katsojan huomion tai herättää ihmisen kiinnostuksen. Näillä sanoilla yritetään ehkä kuvata jotain syvempää kokemusta, jolle ei löydy sanoja. Oletan, että tämä kokemus on positiivinen.

Mikään teos ei ole herättänyt merkittävää aggressiota. Vain kaksi haastateltavaa muisti nähneensä teoksen, josta ei ollut pitänyt.

”Ei tule mieleen mitään mikä ei olisi onnistunut.”

”Vesilintuteos on viehättävä.”

”Tuo yksi talo ei ole tyylikäs.”

Haastatelluista Arabianrannan asukkaista tai taiteilijoista ei kukaan kritisoinut (ei tosin kehunutkaan) taideteosten sijoittelua alueella. Tästä voisi päätellä, että teosten sijainti puolijulkisissa tiloissa on toimiva ratkaisu. Taiteilijat kokivat positiiviseksi sen, että yhteisöllisyyden tavoite toteutuu puolijulkisen tilan taideratkaisujen kautta, kun asukkaille muodostuu yhteisiä taidekokemuksia, jotka kiinteyttävät yhteisöä.

Haastatellut asukkaat olivat yleisesti sitä mieltä, että taide piristää aluetta. Tosin osa heistä saattoi sanoa näin joko ilahduttaakseen haastattelijaa tai antaakseen itsestään ”sivistyneen” vaikutelman. Lapsiperheiden vanhempien aika taas ei yleensä riitä taiteen pohtimiseen. Aika näyttää, miten alueen lapset kokevat teokset kasvaessaan isommiksi. Sain haastattelujen perusteella sellaisen kokonaiskäsityksen, että vaikka teosten sisältöä ei ehditä tai osata pohtia, teokset aukeavat ja tulevat asukkaille läheisiksi kokemuksen kautta. Tämä puoltaisi näkemystä, että taustatietoa taiteesta ei välttämättä aina tarvita, vaan estetiikka riittää.

Ossi Naukkarinen toteaa, että ”taiteessa on riskinsä, ei olla yksimielisiä hyvän taiteen luonteesta.” Rakennuttajien kannattaa kuitenkin hänen mielestään ottaa riskejä, koska silloin on mahdollisuus hyvään. Ilman riskiä päädytään hämmästyttävän usein valjuun mitäänsanomattomuuteen. (Isohanni 2001, 15)